

Zinātniskie raksti

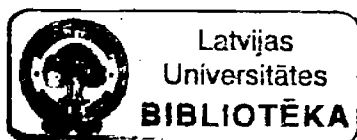
**DAŽI KOMUNISTISKĀS
AUDZINĀŠANAS
JAUTĀJUMI**

KIC

Latvijas PSR Augstākās un vidējās speciālās
izglītības ministrija
Ar Darba Sarkanā Karoga ordeni apbalvotā
Pēteris Stučka Latvijas Valsts universitāte
Zinātniskā komunisma katedra

Pēteris Stučka Latvijas Valsts universitātes
Zinātniskie raksti
155. sējums

DAŽI KOMUNISTISKĀS AUDZINĀŠANAS JAUTĀJUMI

Pēteris Stučka LVU Redakcijas un izdevniecības daļa
Rīga 1972

ВВЕДЕНИЕ

Одной из важнейших задач строительства коммунизма является воспитание нового человека. Эта задача требует решения многих взаимосвязанных проблем: формирования научного мировоззрения, внедрения нормы коммунистической морали, борьбы с пережитками прошлого и буржуазной идеологией, воспитания трудящихся в духе пролетарского интернационализма и социалистического патриотизма. Уровень сознательности людей определяет их творческую активность.

В настоящем сборнике рассматриваются лишь некоторые вопросы коммунистического воспитания.

В статье Э.В.Швецовой обобщается положительный опыт работы средних специальных учебных заведений по коммунистическому воспитанию учащихся, показывается роль партийных и комсомольских организаций в проведении этой работы.

В.Маркварте свою статью посвящает анализу роли культурно-просветительных учреждений в идеологической работе. Автор освещает роль клубов, библиотек, музеев в решении таких задач как воспитание трудящихся в духе дружбы народов, в преодолении религиозных пережитков и в пропаганде передового опыта.

Статья А.Юрцинь раскрывает условия всестороннего развития личности женщины при социализме, заключающиеся в устранении социального неравенства между мужчинами и женщинами (в политической, правовой и экономической сферах) и постепенном достижении их фактического равенства в общественной жизни и семейных отношениях.

Авторский коллектив в основном аспиранты кафедры научного коммунизма, свой труд рассматривают как начало дальнейшего, комплексного исследования проблем коммунистического воспитания масс.

ШВЕЦОВА Э.В.

О НЕКОТОРЫХ ВОПРОСАХ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ
РАБОТЫ ПО КОММУНИСТИЧЕСКОМУ ВОСПИТАНИЮ
УЧАЩИХСЯ СРЕДНИХ СПЕЦИАЛЬНЫХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЙ

"... вся молодежь вообще,
которая хочет перейти к
коммунизму, должна учиться
коммунизму".

В.И. Ленин

Обращаясь к ленинским трудам, к ленинским идеям люди разных профессий видят в них руководство к действию, находят пути решения важнейших задач жизни общества, выдвигаемых современной эпохой. К числу таких задач относятся и те, которые связаны с формированием нового человека, строителя коммунизма. "Великое дело — строительство коммунизма невозможно двигать вперед без всестороннего развития самого человека. Без высокого уровня культуры, образования, общественной сознательности, внутренней зрелости людей коммунизм невозможен..." — говорил на XXIV съезде КПСС Генеральный секретарь ЦК КПСС тов. Л.И. Брежнев¹⁾.

Вместе со всем народом в коммунистическом строительстве активно участвует советская молодежь. Те, кому сейчас 16-20 лет, не могут повторить путь революционных битв, через которые прошли старшие поколения. Но усвоить опыт работы они должны, овладевая марксистско-ленинском учением, которое есть не что иное, как обобщение этого опыта. Воспитание молодежи в духе верности ленинизму приобретает особенно большое значение сейчас, в условиях резкого обострения идеологической борьбы между капитализмом и социализмом. "Наш долг — передавать новым поколениям свой политический опыт, опыт решения проблем экономического и культурного строительства, руководить идейным воспитанием молодежи, делать все, чтобы она достойно продолжала дело своих отцов, дело великого

1. Л.И. Брежнев. Стечетный доклад ЦК КПСС XXIV съезду КПСС. Ид. полит. лит., № 1971, стр. 101-102.

Ленина"1). Именно ей, молодежи, предсказывал В.И. Ленин, предстоит настоящая задача созидания коммунистического общества. "Партия рассматривает молодёжь как созидательную, творческую силу в борьбе советского народа за коммунизм"2). Юноши и девушки должны ясно сознавать, что дальнейшее движение вперед невозможно без марксистско-ленинской закалки.

Важной задаче воспитания активных строителей коммунистического общества подчинена вся работа средних специальных учебных заведений (ССУЗ) г. Риги. Эта работа по коммунистическому воспитанию учащихся в последнюю пятилетку (1966—1970 г.г.) шла под знаком подготовки к 50-летию Великой Октябрьской социалистической революции и к 100-летию со дня рождения В.И. Ленина.

Взросший уровень подготовки учащихся, накопленные ими знания и умения дают возможность с большей глубиной и разносторонностью формировать у них марксистско-ленинское мировоззрение в процессе обучения. Нам важно, чтобы молодой специалист получил знания не только по избранной специальности, но имел и коммунистические убеждения, и широкий политический кругозор, и обладал высокой культурой и чувством гражданственности. Мы понимаем, что "нам нужно иметь завтра инженеров, техников, квалифицированных рабочих: они только в том случае будут хорошими работниками, если наряду со знанием науки о сопротивлении материалов будут так же хорошо знать науку о сопротивлении буржуазии"3).

Преподавание общественных наук в ССУЗ позволяет наиболее удачно сочетать процесс обучения и воспитания учащейся молодежи. Поэтому преподаватели обществоведения, истории основ научного атеизма, прежде всего, стараются обеспечить

1. Л.И. Брежнев. Отчетный доклад ЦК КПСС XXIV съезду КПСС. Изд. полит. лит., М., 1971, стр. 98.

2. Программа КПСС. Госполитиздат, 1961, стр. 108.

3. С.М. Киров. Ленинское воспитание комсомола. Сб. о молодежи, Ленидат, 1947, стр. 99.

высокий научный и идейно-политический уровень занятий по общественным дисциплинам. Во многих техникумах г.Риги состоялся обмен мнениями среди преподавателей по методике изучения жизни, деятельности и произведений В.И.Ленина. Изучая жизнь и деятельность Ленина, его произведения, каждый политически сознательный молодой человек испытывает потребность еще и еще раз "посоветоваться" с Владимиром Ильичем Лениным по основным вопросам современной общественной жизни, чтобы лучше разбираться в событиях и явлениях действительности. С каждым годом все сильнее мы ощущаем неослабевающую силу ленинской мысли, видим огромное значение примера ленинской жизни. "Жизнь Ленина - подвиг, - указывается в Тезисах ЦК КПСС "К 100-летию со дня рождения Владимира Ильича Ленина". - Это - жизнь, прошедшая в творческой работе мысли и неустанном революционном действии, в идейных и политических битвах. Ленин воплотил в себе самые выдающиеся черты пролетарского революционера: могучий ум, все преодолевавшую волю, священную ненависть к рабству и угнетению, революционную страсть, последовательный интернационализм, безграничную веру в творческие силы масс, громадный организаторский гений"¹. Участники состоявшегося в Москве в 1969 году международного Совещания коммунистических и рабочих партий в связи со 100-летием со дня рождения В.И.Ленина обратились ко всем сторонникам прогресса и мира с призывом: "Изучайте труды Ленина! В них вы найдете неиссякаемый источник вдохновения для борьбы против реакции и угнетения, за социализм и мир. Знакомство с ними поможет молодому поколению яснее увидеть революционные перспективы нашей эпохи"².

Ничто так ярко и полно не раскрывает образ В.И.Ленина, как изучение его произведений. Работа над ленинскими трудами в средних специальных учебных заведениях строится

1. "К 100-летию со дня рождения Владимира Ильича Ленина". Тезисы ЦК КПСС. "Коммунист", 1970, № 1, стр.4.
2. Документы международного Совещания коммунистических и рабочих партий. Москва, 5-17 июня 1969 г. Политгиздат, 1969, стр.48.

так, чтобы учащиеся могли проследить за железной логикой и диалектикой ленинской мысли. Вчитываясь в страницы ленинских томов, в строки воспоминаний о Ленине, молодежь яснее понимает не только вопросы теории, но и практику коммунистического строительства. Она видит, как продумывается и обосновывается Лениным та или иная идея и как нестойчиво на протяжении ряда лет проводит ее в жизнь Владимир Ильич, не отступая перед трудностями и неудачами.

Наиболее распространенной формой работы в ССУЗ г. Риги в учебном процессе за последнее время стал урок с проблемным изложением и логическим заданием. Урок обществоведения в Рижском индустриальном политехникуме по теме "Социалистическое планирование". Преподаватель в начале объяснения нового материала предлагает учащимся, внимательно прослушав рассказ учителя, принять участие в беседе и дать ответ на вопрос: "Почему при социализме возможно плановое ведение хозяйства, в чем его преимущества?" Учащиеся во время такого урока не просто запоминают вновь излагаемый материал, а запоминают в процессе активной умственной деятельности. Они обдумывают факты, сопоставляют их. Эти уроки побуждают учащихся проникать в глубь явлений, выявлять их сущность. А в этом и состоит одна из основных задач обучения: научить молодежь логически мыслить, проникать в сущность явлений, правильно с классовых позиций оценивать эти события. Самостоятельному усвоению марксистско-ленинской теории способствуют и уроки-семинары, на которых учащиеся изучают работы классиков марксизма-ленинизма. Например, на уроке-семинаре по работам В.И.Ленина "Очередные задачи Советской власти" и "Странички из дневника" в Рижском электромеханическом техникуме учащиеся говорили о своеобразии положения в стране после Великой Октябрьской социалистической революции, о преодолении трудностей в организации социалистического хозяйства. Преподаватель обратил внимание воспитанников техникума на важнейшие задачи, сформулированные В.И.Лениным: организацию всенародного учета и контроля над производством и распределе-

нием, повышение производительности труда, воспитание новой социалистической трудовой дисциплины. На уроках-семинарах учащиеся прививаются навыки самостоятельной работы с ленинскими трудами. Большое воспитательное значение семинаров состоит и в том, что на них все чаще в последнее время возникают дискуссии, открытый разговор на волнующие молодежь темы; обмен мнениями помогает учащимся разобратся в сложных явлениях жизни общества. Необходимо отметить, что преподаватели стараются дать подробные ответы на вопросы, которые волнуют молодежь. Преподаватели стремятся вооружить учащихся идейной стойкостью в борьбе с измышлениями буржуазной пропаганды. "Изучение революционной теории - это большой и напряженный труд, труд благодарный, который обогащает человека, поднимает его до понимания великих задач создания коммунизма, делает его сознательным участником мирового революционного процесса"¹. В техникумах имеются возможности для изучения ленинского теоретического наследия не только на уроках общественных дисциплин, но и на уроках литературы, которые стали уроками воспитания у учащихся гражданственности, глубокой любви к своей Родине, к ее революционному прошлому. На уроках литературы учащиеся получают "сумму знаний и выводов, на основе которых складывается политическая грамотность, идейная убежденность, чувство классового самосознания"². В Рижском механико-технологическом техникуме пищевой промышленности был проведен конкурс на лучшее сочинение на тему, связанную с революционным прошлым нашей страны. Темы были предложены разные: "Как В.И. Ленин работал над книгой?", "Борцы за великое дело" (рассказ о соратниках Ленина, о их героической жизни), "Из искры возгорится пламя" и т.д. Интересными по содержанию и оформлению, по сбору исторического и литературного материала были сочинения на последнюю тему. В своих работах учащиеся пытались проследить исторический

1. Речь Генерального секретаря ЦК КПСС тов. Л.И. Брежнева. Материалы XVI съезда ВЛКСМ. Изд. "Молодая гвардия", 1970, стр. 12.

2. Отчет ЦК ВЛКСМ и задачи комсомола по воспитанию молодежи в духе ленинских заветов. Докл. т. Тяжелыникова Е.М. Там же, стр. 16.

путь поэтической строки из стихотворения А.И.Одоевского и слова "ИСКРА". Юноши и девушки писали о мужестве, верной дружбе, стойкости декабристов, о неутомимой борьбе А.И.Герцена, Н.Г. Чернышевского, Н.А.Добролюбова, Н.А. Некрасова, поэтов-искровцев. О влиянии идей поэтов-искровцев на формирование взглядов юноши Володи Ульянова, о любви к передовой русской литературе и о глубоком ее понимании В.И.Лениным говорилось в сочинениях учащихся.

В течение ряда лет некоторые темы учебной программы изучаются в музеях: в музее В.И.Ленина и в музее революции. Методика таких уроков, как например, "Революция 1905 года в Латвии", "Приезд В.И.Ленина в Ригу", "Основные задачи пятилетки 1971-1975 г.г." сводится к следующему: перед уроком в музее с учащимися проводится беседа и дается задание, по которому они после посещения музея должны подготовить устный, чаще письменный, ответ в виде сочинения по истории на вопрос изучаемой темы. Изучая материалы музеев, воспитанники ССУЗ подробно знакомятся и с боевой историей красных латышских стрелков, встречи с которыми стали традицией в средних специальных учебных заведениях г.Риги. Большое эмоциональное воздействие на учащихся оказывают беседы с непосредственными участниками революционных боев, с людьми, лично знавшими В.И.Ленина. Во время встречи с учащимися Рижского финансово-кредитного техникума бывший красный латышский стрелок тов.Смялга Э.А. рассказал, что, находясь в личной охране Владимира Ильича, в 1918 году сопровождал салон-вагон, в котором ехали В.И.Ленин с семьей, Я.М.Свердлов и другие члены Советского правительства, во время переезда их в Москву. О высокой личной дисциплине, о стойкости и самоотверженности красных латышских стрелков рассказал учащимся специальной музыкальной школы им.Эмilia Дарзиня бывший красный латышский стрелок, член Коммунистической партии с 1917 года тов.Рубен Я.Я.

Старые коммунисты в своих выступлениях перед молодежью стараются передать героизм тех незабываемых дней, говорят о бескорыстной верности революционному долгу. Вот, напри-

мер, как прошел вечер встречи со старым коммунистом тов. Ясинкевичем Г.А. в Рижском техникуме легкой промышленности. Участник Великой Октябрьской социалистической революции в Петрограде, тов. Ясинкевич Г.А. вспоминает, с каким задором, революционным подъемом шла молодежь на штурм старого мира. Он рассказывал о том, какую непоколебимую веру в силы народа и победу революции поднимали в них, молодых солдатах, речи В.И.Ленина. Ленинская убежденность в правоте дела рабочего класса передавалась молодежи, которая с оружием в руках шла на защиту завоеваний революции.

Активность восприятия материала на уроках и во время встреч со старыми коммунистами может быть обеспечена при следующих условиях:

- если сам преподаватель тщательно продумал весь материал по ленинской тематике, который используется на уроке, продумал, где и как будут использованы ленинские работы, прочитанные учащимися, и какие выводы можно предложить сделать самим ученикам в ходе объяснения нового ;

- если при изучении очередного ленинского произведения учащиеся получили от преподавателя конкретные указания, на что обратить внимание, над чем подумать, что законспектировать ;

- если эта работа по изучению ленинского теоретического наследия проводится на уроках не эпизодически, а систематически в течение всего курса ;

- если учащиеся приучаются самостоятельно работать над первоисточниками классиков марксизма-ленинизма ;

- если встречи со старыми коммунистами, воздействуя на чувства слушателей, вызывают у учащейся молодежи желание подражать героям-революционерам в их борьбе за лучшую жизнь для всех людей на земле.

Чем больше учащиеся работают самостоятельно над произведениями В.И.Ленина, чем чаще задумываются над вопросами, поставленными в них, чем убежденнее доказывают и спорят, тем лучше развивается их мысль, формируется мировоззрение, а значит, знания превращаются в убеждения. Еще К.Д.Ушинский

говорил: "Для того чтобы воспитание могло создать для человека вторую природу, необходимо, чтобы идеи этого воспитания переходили в убеждения воспитанников, убеждения в привычки ... Когда убеждение так вкоренилось в человека, что он повинуется ему прежде, чем думает, что должен повиноваться, тогда только оно делается элементом его природы"¹.

Действительно, только идеи глубоко осмысленные, продуманные обуславливают линию поведения человека, только активное усвоение получаемых знаний может привести к желаемому результату воспитания. Ленин хорошо понимал, что новая мораль не рождается из проповедей. Она складывается в борьбе за новое общество. "Воспитание коммунистической молодежи, - говорил он, - должно состоять не в том, что ей подносят всякие усладительные речи и правила нравственности"². Умение жить и трудиться по-коммунистически "нужно заработать, выстрадать, создать", для этого нужен "собственный жизненный опыт"³. Всеми этими высказываниями В.И. Ленин подчеркивал значение личной активности каждого юноши и каждой девушки в их становлении как советского человека, как специалиста на производстве, как убежденного коммуниста. Это положение сохраняет свое значение и в наши дни. В нем мы черпаем решение проблем коммунистического воспитания молодежи. Ленин учил, что воспитание молодежи нельзя отделить от ее участия в практике коммунистического строительства. Учитывая это, педагогические коллективы техникумов г. Риги стремятся вовлечь в активную общественную деятельность большинство учащихся. Одним из методов вовлечения юношей и девушек в общественную работу является лекторская пропагандистская работа самих учащихся.

В Рижском техникуме легкой промышленности уже несколько лет группой учащихся-лекторов руководит заслужен-

1. К.Д. Ушинский. Собр. соч., т. 2, М.-2., 1948-1952 г.г., стр. 158-159.

2. В.И. Ленин. Полн. собр. соч., т. 41, стр. 313.

3. Там же, стр. 314.

ная учительница Латвийской ССР тов. Лабковская Л.Б. Воспитанниками этого техникума в 1969/70 учебном году было подготовлено и прочитано в группах дневного и вечернего отделений около 20 рефератов по ленинской тематике. Так, доклад "Годы эмиграции", подготовленный учащейся 3-го курса планового отделения Богдановой И. сопровождался показом фотодокументов, собранных в альбоме "По ленинским местам". Подготовка рефератов самими учащимися, как одна из форм активизации общественной деятельности молодежи, применяется как в учебном процессе, так и во внеклассной работе. Сейчас все шире устанавливается связь урока с разнообразной внеучебной работой. В связи с этим надо отметить тенденцию к созданию интересной для учащихся ССУЗ системы внеклассной работы, насыщенной различными мероприятиями.

Пожалуй, самым распространенным методом овладения ленинским теоретическим наследием во внеклассной работе стали Ленинские уроки. Ленинские уроки позволяют соединить изучение ленинских трудов с анализом проблем сегодняшнего дня. Цель Ленинского урока - научить современную молодежь оценивать все события современного мира с классовых позиций, через призму ленинских идей; научить ее применять положения марксизма-ленинизма на практике. Как готовится Ленинский урок? Прежде всего выбирается его тема, причем не произвольно, а исходя из наиболее важных и актуальных для данного коллектива задач. Далее партийная организация и комитет комсомола разрабатывают тезисы к уроку и составляют список необходимой литературы. Часто участники Ленинского урока получают и практическое задание: подготовить реферат, выпустить бюллетень, стенгазету, провести рейд и т.д. Уже сама подготовка к Ленинскому уроку побуждает каждого молодого человека разобраться в сути важных проблем и выводов, содержащихся в той или иной изучаемой работе. "Всякий раз приходится соотносить научно-политические уроки Ленина с собственной практикой ради поиска не готовых формул, а опоры для самостоятельного движения мысли и для

ответов на вопросы, возникающие в очень изменившемся после Ленина мире"¹.

Идет Ленинский урок в Рижском электромеханическом техникуме (классный руководитель тов. Корчагина Р.Ф.) по теме: "В.И. Ленин и коммунистический труд". Учащиеся Каргапольцев В., Куценко Л., Бабкин Б., Хрущевский С. и другие говорят о работе В.И. Ленина "Великий почин", связывают материал ленинской работы о юбилейными субботниками по всей стране; развивают свою мысль о том, что такое коммунистический труд, какое участие они, учащиеся техникума, могут принять в коммунистических субботниках; как развивается движение за коммунистический труд в Советской Латвии. Юноши приводят примеры бригад коммунистического труда с предприятий, на которых они побывали на производственной практике, рассказывают о своих родителях-ударниках коммунистического труда. В заключение урока демонстрировался фильм "Как советские люди строили социализм".

В Рижском индустриальном политехникуме одним из самых интересных Ленинских уроков был урок, посвященный прослушиванию звукозаписей речей В.И. Ленина. Учащиеся подготовили рассказ о том, как со всех фронтов гражданской войны шли в Москву ходоки с наказом от товарищей: достать во что бы то ни стало в столице пластинки с записями выступлений Ленина. Учащиеся узнали о героическом труде товарищей Галкина Д., Жорникова В. и Таболина В., потративших полтора года на восстановление звукозаписей речей В.И. Ленина. В конце урока воспитанники прослушали выступление Владимира Ильича в грамзаписи.

Ленинские уроки проходят и в форме конференций, на которых учащиеся выступают с докладами о ленинских работах. В 1968/69 учебном году в Рижском индустриальном политехникуме была проведена конференция по вниге Фазина З.И.

1. Академик Румянцев А.М., "Новый мир", 1970, № 1.

"Нам идти дальше" о шугенском периоде жизни В.И.Ленина и о его борьбе за создание нашей партии. Большой интерес вызвал Ленинский урок "Н.К.Крупская — жена, друг и соратник Владимира Ильича Ленина", включенный в тематику Ленинских чтений в связи со 100-летним юбилеем Н.К.Крупской.

Сами учащиеся предлагают для изучения такие темы, которые их больше всего интересуют. Воспитанники экономического отделения Рижского индустриального политехникума изъявили желание познакомиться с темой: "В.И.Ленин — основоположник советской дипломатии", а девушки трикотажного отделения Рижского техникума легкой промышленности — с темой "Они носят имя Ленина", а воспитанницы швейного отделения того же техникума с темой "В.И.Ленина в воспоминаниях современников".

Самое главное, что дают Ленинские уроки, — это политическое воспитание молодежи, которое проводится так, что вызывает учащихся на самостоятельные размышления о судьбах нашей страны; учит их критически мыслить, сопоставлять факты действительности.

В октябре 1970 года исполнилось 50 лет со дня исторического выступления В.И.Ленина на III съезде РКСМ. Комсомольские организации ССУЗ г.Риги отметили эту дату проведением Ленинского урока, посвященного изучению речи В.И.Ленина "Задачи союзов молодежи". Изучение речи Владимира Ильича на III съезде РКСМ является важнейшим звеном в идейно-политическом воспитании подрастающего поколения. К изучению этого ленинского выступления необходимо возвращаться неоднократно, на разных ступенях развития учащихся, по мере того, как они будут решать все более сложные задачи обучения и труда. Практика показывает, что целесообразно познакомить учащихся с подлинным текстом речи В.И.Ленина и обсудить основные положения ленинской работы, разъясняя наиболее сложные вопросы; необходимо обсудить высказывания учащихся, их практические предложения. Ленинский завет — учиться коммунизму — для современных условий глубоко раскрыт в документах партии и выступлениях ее Генерального

секретаря тов. Л. И. Брежнева: "Осуществление планов коммунистического строительства будет тем успешнее, чем выше сознательность подрастающей смены. Только люди высокой идейной убежденности, политической зрелости, образованности, крепкой дисциплины и организованности, не боящиеся никаких трудностей и испытаний, могут с честью решить задачи, выдвинутые историей перед социалистическим строем"¹.

VI Пленум ЦК ВЛКСМ принял постановление о проведении с апреля 1969 года по апрель 1970 года Всесоюзного Ленинского зачета молодежи, посвященного 100-летию со дня рождения Владимира Ильича Ленина. Зачет проводился в несколько этапов. Большая работа была проделана партийными и комсомольскими организациями техникумов г. Риги в связи с подготовкой и проведением первого этапа Ленинского зачета. Вопрос о задачах, стоящих перед каждым комсомольцем, перед каждой комсомольской организацией на период Ленинского зачета, обсуждался во всех средних специальных учебных заведениях города, в учебных группах, на совещаниях комсомольских активистов, на партийных собраниях. Были разработаны методические рекомендации по подготовке к зачету, определен объем материала для изучения, составлен перечень вопросов для итогового занятия-зачета в комсомольских группах. Комитет комсомола Рижского механико-технологического техникума пищевой промышленности рекомендовал обсудить деятельность комсомольской группы в целом и общественную работу и учебу каждого комсомольца, опираясь в своей оценке на высказывания В. И. Ленина о коммунизме. "... учиться коммунизму, только связывая каждый шаг своего учения, воспитания и образования" с практическим участием в коммунистическом строительстве. Перед учащимися были поставлены вопросы:

1. "О 50-летию ВЛКСМ и задачах коммунистического воспитания молодежи". Постановление ЦК КПСС. М., "Молодая гвардия", 1968, стр. 7.

- Как вы выполняете правило: "все за одного, один за всех"?

- Как вы оцениваете участие в общественной жизни и как готовите себя к будущему участию в строительстве коммунизма? и т.д.

Задача первого этапа и состояла в том, чтобы каждый участник Ленинского зачета каждая комсомольская организация, группа уяснили его суть, конкретно определили свой вклад в подготовку достойной встречи 100-летия со дня рождения Владимира Ильича Ленина. Эта задача была выполнена: во всех техникумах города педагогические и ученические коллективы взяли на себя повышенные обязательства. О своем участии в Ленинском зачете подумал каждый учащийся ССУЗ, принимая индивидуальные обязательства. Так учащиеся Рижского техникума легкой промышленности приняли на себя как групповые, так и индивидуальные обязательства в честь славного юбилея. Вот некоторые выдержки из них:

"Я, Кульман Альвина, учащаяся 3-го курса планового отделения обязуюсь учиться без "троек", зимнюю сессию сдать только на "хорошо" и "отлично", подготовить реферат к Ленинским чтениям по теме "Штурм старого мира", принять активное участие в художественной самодеятельности своей группы". Или: "Я, Печкина Людмила, учащаяся 2-го курса обувного отделения обязуюсь учиться только на "4" и "5", помогать товарищам в учебе, пополнить личную библиотеку произведениями В.И.Ленина, изучить работы В.И.Ленина "Задачи союзов молодежи" и "Великий почин".

В своем обязательстве учащаяся 4-го курса трикотажного отделения Рижского техникума легкой промышленности Цирульникова Людмила писала, что обещает сдать курсовую работу на "отлично", защитить дипломную работу также на "5", принимать активное участие в работе комитета комсомола техникума, изучить работы В.И.Ленина "Очередные задачи Советской власти" и "Как организовать соревнование".

Учащиеся этого техникума взяли на себя и трудовые обязательства — пошить швейные изделия высокого качества для юбилейной выставки в г.Риге и в г.Москве. Эти обязательства были выполнены с честью.

О своем желании трудиться лучше в юбилейном году писали целые коллективы. В коллективном обязательстве комсомольцев и молодежи Рижского электромеханического техникума говорилось: "Обязуемся в честь 100-летия со дня рождения В.И.Ленина настойчиво овладевать знаниями, изучать теорию марксизма-ленинизма, уважать труд, быть активными борцами за дело Ленина, участвовать в строительстве коммунизма". Коллектив техникума обязался провести традиционный фестиваль дружбы народов в группах I-ых курсов, организовать в апреле 1970 года выставки работ учащихся из кино- и фотокружков, оборудовать техническими средствами: стационарными диапроекторами, кинопроекторами с дистанционным управлением со стола преподавателя 12 кабинетов для интенсификации учебного процесса, разработать 10 макетов радиоприемников новой конструкции для нужд лабораторий и т.д. В принятых обязательствах основным было то, что коллективы средних специальных учебных заведений г.Риги мобилизовали юношей и девушек на систематическое, глубокое изучение жизни и деятельности В.И.Ленина, его соратников; подняли их на самоотверженный творческий труд как в учебном заведении, так и во время третьего трудового семестра; активизировали всю общественную работу в ССУЗ.

Завершив первый разъяснительный этап Ленинского зачета, комитеты комсомола и партийные организации техникумов нацелили учащуюся молодежь на выполнение задач следующих трех этапов Ленинского зачета.

Подъем всей идеологической работы за последние годы, вызванный активной подготовкой к празднованию 50-летия Великой Октябрьской социалистической революции и 100-летия со дня рождения В.И.Ленина, ознаменовался улучшением как учебной, так и воспитательной работы в ССУЗ г.Риги. Значительно повысилась успеваемость учащихся средних спец-

альных учебных заведений, при этом необходимо отметить, что хороших результатов добились преподаватели общественных дисциплин. В Рижском мореходном училище 83% учащихся 3-их курсов занимаются по обществоведению только на "хорошо" и "отлично", по истории имели хорошую и отличную успеваемость 69% курсантов Рижского летно-технического училища гражданской авиации, 68% учащихся музыкального училища им. Язепа Медня, 64,8% учащихся Рижского строительного техникума и т.д.

Стремясь связать теоретические знания с жизнью, учащиеся вносят свой вклад в создание материально-технической базы коммунизма. В 1969 году во время летних каникул в совхозах, на стройках Горно-Алтайской области работал 3000-ый студенческий отряд, сформированный из воспитанников 13 вузов и техникумов республики. В трудовом семестре 1969 года приняли участие коллективы строительного, электромеханического, механико-технологического пищевой промышленности техникумов г.Риги, Рижского индустриального политехникума, Рижского летно-технического училища гражданской авиации (РЛТУ ГА) и других средних специальных учебных заведений. Студенческие строительные отряды (ССО) стали школой идейно-политического и трудового воспитания молодежи. Получая трудовую закалку, овладевая навыками организаторской и идеологической работы, воспитанники техникумов, как и все бойцы ССО, учатся коммунизму на деле. Много было сделано за лето 1969 года: принимали участие в строительстве спортивного комплекса в г.Риге, трикотажного комбината в г.Огре, строительство которого было объявлено ударной комсомольской стройкой, механических мастерских в г.Саласпилсе, зерносушилок и зерноскладов в колхозах и совхозах республики и т.д.

ССО с каждым годом пользуются все большей популярностью среди учащейся молодежи. Достаточно привести такой пример: в 1968 году 50 курсантов РЛТУ ГА, в 1969 году уже 153 бойца ССО были из этого училища, а в 1970 году - 192 человека изъявили желание поработать на стройках республики и за ее пределами.

Один из отрядов Рижского механико-технологического техникума пищевой промышленности, который в предыдущем году был лучшим, комплектовался по конкурсу. В него вошли лучшие комсомольцы-активисты. Учащиеся работали в колхозе "Циня" Балвского района, где строили механические мастерские, облицовывали кирпичом колхозные дома, сушили зерно и выполняли другие работы. С комсомольским задором работали юноши. Проводились спортивные соревнования с местными командами, учащиеся организовали и провели вечер отдыха в сельском клубе. За хорошую работу строительный отряд этого техникума получил благодарности от Межколхозной строительной организации, Балвского райкома комсомола и Рижского горкома комсомола. Были награждены Почетными грамотами Рижского городского комитета комсомола 15 учащихся отряда, а воспитанники Спитан Н. и Виткалов О. - Почетными грамотами ЦК ЛКСМ Латвии. Авторитет у строительных отрядов Рижского механико-технологического техникума пищевой промышленности большой. Это объясняется хорошо поставленной работой комитета комсомола по пропаганде трудовых достижений учащихся техникума.

Хорошо работали ССО и в период третьего трудового семестра 1970 года, посвятив свои трудовые дела достойной встрече XXIV съезда КПСС. Всего в 1970 году в работе студенческих строительных отрядов, студенческих сельскохозяйственных отрядов, студенческих отрядов проводников приняло участие 17 513 человек. Экономический эффект от работы ССО-70 составил 7 548,750 тысяч рублей.

Больших успехов добился ССО Рижского летно-технического училища гражданской авиации. По призыву ЦК ЛКСМ Латвии отряд сформированный из курсантов училища, отправился на ликвидацию последствий землетрясения в братскую Киргизию. Три линейные отряда курсантов РЛТУ ГА работали на стройках Латвии и за свою работу получили переходящее знамя ЦК ЛКСМ Латвии, как лучший отряд среди отрядов техникумов республики. Комсомольцы училища выступили инициаторами проведения субботника ударной работы в фонд

сельских школ. Этот почин был подхвачен всеми отрядами. Более 13 500 рублей, переданных на благоустройство школ — вот во что вылилась патриотическая инициатива участников республиканского сельскохозяйственного отряда студентов.

Работа учащихся техникумов в студенческих строительных отрядах свидетельствует о повышении общественной активности молодежи, о стремлении ее внести посильный вклад в общее дело строительства коммунистического общества.

"Отсюда и главный вывод — третий семестр стал неотъемлемой частью всего воспитательного процесса подготовки будущего специалиста"¹.

На комсомольских конференциях в техникумах и училищах республики впервые проблемы студенческого строительного движения были вынесены на всеобщее обсуждение. Комсомольские слеты студенческих строительных отрядов обсуждали как достижения, так и недостатки в работе комсомольских организаций по руководству ССО. Работа ССО строится по принципу добровольности. Формированием отрядов и всей студенческой стройкой руководят партийные организации и комитеты комсомола. На конференциях бойцов ССО были высказаны мнения о необходимости большей самостоятельности самих учащихся, деловой помощи в организации работ. Важно, как было отмечено выступившими на конференциях, повышать и укреплять трудовую дисциплину; улучшать идейно-политическую работу в линейных отрядах. Необходимо вести решительную борьбу с такими явлениями как хищения социалистической собственности, пьянство, хулиганство; не допускать рваческих настроений среди бойцов ССО.

В письме бойцов ССО Рижского индустриального политехникума к учащимся I-ых курсов говорилось:

1. Дашь стройку — 71! Выписка из постановления бюро ЦК ЛКСМ Латвии об итогах работы студенческого строительного и студенческого сельскохозяйственного отрядов в 1970 году. "Советская молодежь", 17 ноября 1970 года.

"Для нас студенческие строительные отряды стали необходимыми и близкими, ведь именно в них мужает наш комсомол, именно в них незаметно рождается то, что называется гражданской зрелостью и классовым сознанием, что так необходимо будущему командиру производства. И, рассказывая вам об этом, мы, ваши старшие друзья, считаем, что только тогда можно назвать себя советским студентом, в полном смысле этого слова, когда твои руки создают мир, строят коммунизм решают "практически ту или иную задачу общего дела, пусть самую маленькую, пусть самую простую", когда пройдешь суровую школу студенческих строительных отрядов".

Резолюция XVII съезда ВЛКСМ рекомендует комсомольским организациям техникумов "укреплять традиции студенческих строительных отрядов, разнообразить формы летних работ с учетом профиля вуза. Добиваться, чтобы студенческие отряды были примером высокой сознательности, трудовой активности, дисциплинированности, настойчиво повышать эффективность их работы"¹.

Участие студентов и учащихся техникумов в производственном труде и решении народнохозяйственных вопросов не должно быть самоцелью. Оно должно быть средством воспитания командиров производства, опытных специалистов, хороших организаторов. Настало время, чтобы третий трудовой семестр стал продолжением учебного процесса. Завершившаяся студенческая стройка юбилейного ленинского года является новым подтверждением политической и гражданской зрелости молодежи, ее общественной активности, верности традициям Ленинского комсомола. Известно, что человек воспитывается не только средствами идейного воздействия. Он воспитывается всей повседневной жизнью, в том числе своей деятельностью. "Без работы, без борьбы книжное знание коммунизма из коммунистических брошюр и произведений ровно ничего не стоит, так как оно продолжало бы старый разрыв между теорией и практикой, тот старый разрыв, который составлял самую

1. Резолюция XVII съезда ВЛКСМ. Материалы XVII съезда ВЛКСМ. Изд. "Молодая гвардия", 1970, стр.91.

отвратительную черту старого буржуазного общества"¹. В.И. Ленин указывал, что социалистическая практика имеет большой моральный авторитет и силу убеждения. "Если в прежнее время мы пропагандировали общими истинами, то теперь мы пропагандируем работой. Это - тоже проповедь, но это проповедь действием"².

Партийные и комсомольские организации провели на высоком уровне и последний этап Ленинского зачета молодежи и студентов. Рапорта и отчеты о проделанной за два года работе рассказывают о многих славных делах учащейся молодежи Латвии. Комсомольские организации в канун Ленинского юбилея на своих собраниях, конференциях подвели итоги выполнения обязательств, принятых в честь 100-летия со дня рождения В.И. Ленина. В рапорте коллектива Рижского педагогического училища говорилось:

"Всесоюзный Ленинский зачет был смотром наших дел, марксистско-ленинской учебы, общественной активности. И для нас нет ничего выше коммунистических идеалов, моральных принципов нашего общества. Мы будем и впредь каждый год в день рождения Владимира Ильича давать отчет о своих делах".

Закончился Ленинский зачет, явившийся новой эффективной формой соединения общественно-политической учебы с практическим участием молодежи в великих свершениях наших дней. "Первым и, пожалуй, самым важным итогом зачета нужно считать то, что каждый его участник обратился к Ленину, обратился "не по службе, а по душе", как бы сопоставил свою жизнь, свои поступки своей деятельностью с ленинской мыслью и требовательностью"³. Ленинский зачет молодежи стал мощным рычагом организационно-политического укрепления комсомольских организаций, повышения их авангардной

1. В.И. Ленин. Полн. собр. соч., т. 41, стр. 302.

2. В.И. Ленин. Полн. собр. соч., т. 38, стр. 198

3. Доклад I-го секретаря ЦК ВЛКСМ тов. Тяжельникова Е.М. "Отчет ЦК ВЛКСМ и задачи комсомола по воспитанию молодежи в духе Ленинских заветов". Материалы XVI съезда ВЛКСМ, "Молодая гвардия", 1970, стр. 28.

роли в жизни молодежи, активизации деятельности каждого комсомольца, роста уровня политических знаний юношей и девушек". "... мы хотим, чтобы то, что называется академической учебой и общественной деятельностью, представляло бы неразрывные стороны одного целостного процесса его (человека - Э.Ш.) роста, умственного и общественного"¹. Наша задача состоит в том, чтобы вовлечь в активную общественную деятельность каждого юношу, каждую девушку, "наша цель - добиться того, чтобы не было ни одного человека с "вывихнутым" сознанием ..."².

Накануне Ленинского столетнего юбилея газета "Комсомольская правда" попросила ответить на вопросы анкеты "Ваше слово о Ленине"³ рабочих, колхозников, ученых, артистов нашей страны, видных прогрессивных общественных деятелей зарубежных стран. Вопросы анкеты настолько интересны, что вызвали размышления и у учащихся ССУЗ о своем отношении к Ленину. В некоторых группах ряда техникумов г.Рязи был проведен опрос юношей и девушек по вопросам анкеты. На вопрос: "Какая из черт в облике В.И.Ленина - революционера, ученого, государственного деятеля, коммуниста вызывает у вас наибольший интерес?" учащиеся отвечали:

"Больше всего в этом великом человеке меня поражают его необъятные знания, его стремление знать еще больше", "Ленин никогда не жалел себя для общего дела", "Самая ценная черта Владимира Ильича ... кристальная честность, его требовательность к себе и к людям, работавшим с ним".

"Какое Ленинское изречение, какую Ленинскую мысль вы помните всегда?" - спрашивала газета.

"Если я знаю, что знаю мало, я добьюсь того, чтобы знать больше"⁴, - говорят воспитанники ССУЗ и в этом видят смысл Ленинского призыва к молодежи: "Задача состоит в том,

1. Луначарский А.В., К молодежи. Из речи на собрании комсомольского актива Москвы. Осень 1928 года. "Юность", 1965, № 41.
2. Чаковский А., Блаженны ли нищие духом? "Коммунист", 1966, № 4.
3. "Комсомольская правда", 21 апреля 1970 года.
4. В.И.Ленин. Полн.собр.соч., т.41, стр.305.

чтобы учиться, учиться коммунизму"¹. О Ленинской мысли, как самой понятной и близкой для учащихся ССУЗ, что "Коммунистом стать можно лишь тогда, когда обогатишь свою память знанием всех тех богатств, которые выработало человечество"² помнят 60 учащихся из 75 опрошенных. Ответы на вопросы анкеты "Комсомольской правды" показали, что убежденности, преданности коммунистическим идеалам молодежь учится у В.И.Ленина. Все ответы были проникнуты мыслью о том, что до Ленинского зачета юноши и девушки знали недостаточно о жизни и деятельности В.И.Ленина, о его работах, что необходимо продолжать начатую работу по изучению творческого наследия Владимира Ильича, работу по приобщению все новых и новых поколений к овладению ленинскими трудами. Участие учащихся во Всесоюзном Ленинском зачете "Мы делу Ленина и партии верны", посвященного достойной встрече XXIV съезда КПСС, явилось новым этапом в освоении знаний о Ленине, в осмысливании задач коммунистического строительства. Новый Ленинский зачет молодежи и студентов ознаменовался большими в учебе и трудовыми достижениями воспитанников ССУЗ. Во время последнего зачета широко развернулось соревнование в комсомольских группах за право называться лучшей группой. "Важным средством улучшения деятельности первичных организаций является соревнование между ними. Идут споры о том, нужно ли оно. На наш взгляд, такое соревнование необходимо. Ведь желание комитетов комсомола сравнить свою организацию с лучшими, встать на один уровень с ними вполне естественно"³. Были разработаны положения о проведении смотроконкурса с учетом профиля техникума. Смотр проводился с 1 сентября 1970 года по 1 сентября 1971 года. Цель соревнования - активизация работы первичных комсомольских ор-

1. В.И.Ленин. Полн.собр.соч., т.4I, стр.30I.

2. Там же, стр.302.

3. О мерах по дальнейшему улучшению деятельности первичных комсомольских организаций. Доклад тов.Тяжелыникова Е.М. на III Пленуме ЦК ВЛКСМ. "Советская молодежь", 23 января 1971 г.

гаанизаций по оказанию помощи преподавательскому коллективу в воспитании специалистов, способных успешно решать задачи научного и технического прогресса, задачи коммунистического строительства. Вновь и вновь поднимаются вопросы повышения уровня знаний учащихся, улучшения практической подготовки к труду, идейно-политической закалки воспитанников ССУЗ, их общественной активности.

"Если комсомольская группа будет лучшей, а это значит, что:

- у учащихся группы нет "двоек" ;
- у всех учащихся - общественные поручения ;
- группкомсорг является активным помощником комитета комсомола техникума ;
- все комсомольцы занимаются в кружках комсомольского политического просвещения ;
- в группе самая интересная стенная газета ;
- не менее 2-3 человек участвуют в работе кружков художественной самодеятельности,

то группа, занявшая первое место награждается ..." - было записано в положении о проведении смотра на лучшую комсомольскую группу в Рижском техникуме легкой промышленности.

"Для того чтобы вы, молодые революционеры", действительно могли в любую минуту сменить старых, вам нужна не только простая активность молодежи, активность крестьянского молодняка, вам нужна активность сознательная, организованная, только тогда она будет действительно революционной, будет действительно ленинской", - говорил С.М.Киров, обращаясь к комсомольцам г.Ленинграда¹. Именно поэтому комитеты комсомола, комсомольские организации в последнее время ищут все новые и новые формы активизации общественной работы. "Комитеты комсомола должны добиваться, чтобы каждый член ВЛКСМ постоянно выполнял поручения, учитывая при этом стремления, наклонности и способности комсомольцев, соизмеряя их с задачами и интересами комсомольской организации, коллектива... В центре внимания

комсомольских организаций должна быть индивидуальная работа с каждым молодым человеком"¹.

В ходе Ленинского зачета широкое распространение в ССУЗ получила общественно-политическая аттестация учащихся. При этом в центре внимания комсомольской группы находилось отношение к учебе, к выполнению общественных поручений. На высоком организационном уровне прошла общественно-политическая аттестация учащихся в Рижском индустриальном политехникуме. Вот некоторые выдержки из характеристик:

" Акментынш И. - член ВЛКСМ с октября 1963 года. Пришел в нашу группу после демобилизации из рядов Советской Армии. За время учебы зарекомендовал себя с положительной стороны: к занятиям относится добросовестно, всегда хорошо подготовлен к урокам, не пропускает лекций; принимает активное участие в жизни группы. Хороший товарищ, всегда готов прийти на помощь. Любит стихи, музыку, увлекается мотоспортом".

"Ливен Л. - член ВЛКСМ с ноября 1964 года. К учебе Люба относится недобросовестно, способная, но ленится; часто пропускает занятия без уважительных причин. В общественной жизни группы активного участия не принимает. Девочка много читает".

"Дакуле А. - комсомолка с 1967 года. Как комсомолку и товарища по курсу мы знаем ее три года. Хорошо выполняет общественные поручения, успешно справляется с обязанностями культорга группы. Учится хорошо, хотя могла бы учиться еще лучше. Интересуется литературой и искусством, делится с товарищами своими знаниями". (Общественно-политические характеристики учащихся групп 3-2 и К-3ПШ Рижского индустриального политехникума).

1. Материалы XVII съезда ВЛКСМ. Изд. "Молодая гвардия", 1970, стр. 233-234.

Пусть характеристики написаны подчас по-детски наивно, но в основном, в основном они достигают своей цели: учащиеся, узнав мнение о себе со стороны группы, стараются быть лучше, исправляют свои недостатки, стремятся улучшить успеваемость и дисциплину; а вся группа в целом учится объективно оценивать поступки и действия своих товарищей.

Необходимо и дальше развивать практику общественно-политической аттестации учащихся ССУЗ. Если к работе по составлению комсомольских характеристик подойти серьезно, по-деловому, то эти характеристики можно использовать при распределении молодых специалистов, так как они отражают и учебные успехи учащихся, и их общественное лицо, а также деловые и организаторские способности воспитанников ССУЗ.

Улучшение успеваемости учащихся средних специальных учебных заведений, особенно по общественным дисциплинам, активная работа юношей и девушек в студенческих строительных отрядах, участие в пропагандистской работе, совершенствование системы политического комсомольского просвещения через организацию Ленинских зачетов и проведение Ленинских уроков - это только некоторые результаты проделанной за последнее время работы по коммунистическому воспитанию учащихся ССУЗ г.Риги.

V. Markvarte

REPUBLIKAS KULTŪRIZGLĪTĪBAS IESTĀDES KĀ PARTIJAS
POLITIKAS ĪSTENOTĀJAS DARBAĻAUŽU KOLONISTISKAJĀ
AUDZINĀŠANĒ. (1959. - 1965.)

Partijas ideoloģiskā darba kopējā sistēmā nozīmīgu vietu ieņem padomju kultūrizglītības iestādes, kuru darbības teorētisko bāzi jau pirmajos gados pēc Lielās Oktobra sociālistiskās revolūcijas izstrādāja V. I. Ļeņins. Savos referātos un runās izglītības un kultūras darbinieku kongresos un sanāksmēs Ļeņins noteica izglītības darba galveno saturu un risināja šī darba reorganizācijas problēmas jaunajā Padomju republikā.¹ Kultūrizglītības darba izvērtēšanā viņš saskatīja milzīgu potenciālu iedzīvotāju kultūras un izglītības līmeņa celšanā, kā arī iespēju plašas darbaļaužu masas iepazīstināt ar partijas politiku.

Kultūras un izglītības jautājumi iztirzāti arī V.I.Ļeņina runās Viskrievijas I apspriedē par partijas darbu uz laukiem, Krievijas Komunistiskās Jaunatnes Savienības Viskrievijas III kongresā 1920. g. 2. oktobrī un daudzās citās sanāksmēs un apspriedēs, kas nebija tieši veltītas kultūrizglītības darbam.

Sevišķi bieži Ļeņins pievērsās dažādiem bibliotēku darba aspektiem. Lūk, ko rakstīja viņa tuvākais līdzgaitnieks N.K. Krupskaja: "Bibliotēku darbs viņam bija ļoti tuvs. Strādājot pastāvīgi pats bibliotēkās, viņš zināja un redzēja, cik stipri šai frontā atpaliek mūsu zeme. Viņš jau 1913. gadā sapņoja par to, lai milzīgas bibliotēkas ar simtiem tūkstošu un miljonu sējumu padarītu pieejamas masām, ļaužu pulkiem, visiem iedzīvotājiem... To, kā organizēts bibliotēku darbs, viņš uzskatīja par vienu no valsts kultūras līmeņa rādītājiem."²

¹ Viskrievijas I izglītības darbinieku kongresā 1918.g. 28. augustā; Viskrievijas I ārpusskolas izglītības darbinieku kongresā 1919.g. maijā; Viskrievijas I izglītības un sociālistiskās kultūras darbinieku kongresā 1919.g. 31. jūlijā; Guberņu un apriņķu tautas izglītības nodaļu politiskās izglītības darbinieku Viskrievijas apspriedē 1920.g. 3. novembrī u.c.

² Ļeņins par bibliotēku darbu, R., 1954, 11., 15.lpp.

Ļeņins rūpējās par tādā valsts bibliotēku tīkla izveidošanu, kas nodrošinātu grāmatu pieejamību visiem darbaļaudim. Par to liecina Ļeņina norādījumi 1917. gada novembrī par Petrogradas publiskās bibliotēkas darba pārkārtošanu³, viņa vēstule Izglītības tautas komisariātam 1919. gadā⁴, kā arī daudzi Ļeņina parakstīti dekrēti un lēmumi, no kuriem pirmā kārtā jāmin Tautas Komisāru Padomes 1920. gada 3. novembra dekrēts "Par bibliotēku darba centralizāciju KPFSR"⁵, kas noteica bibliotekārā darba organizācijas vispārējos principus valstī.

Ļeņins mācīja "uzskatīt par publiskās bibliotēkas lepnumu un slāvu nevis to, cik tajā retumu, cik kaut kādu XVI gadsimta izdevumu vai X gadsimta rokrakstu, bet gan to, cik plaši iziet grāmata tautā..."⁶ Taču bibliotēku uzdevumi pēc Ļeņina atzinuma, neaprobežojas tikai ar grāmatu izsniegšanu vien, tās darbiniekiem jāorganizē un jāveic arī lekciju darbs, jāizvērš plašs masu darbs.

Kultūras celtniecības un kultūrizglītības darba organizācijas uzdevumus Ļeņins aplūkoja arī daudzos savos rakstos un vēstulēs.⁷ Īpaši jāatzīmē V.I. Ļeņina 1923. gada pēdējie raksti "Par mūsu revolūciju", "Lappusītes no dienasgrāmatas" "Par kooperāciju", "Labāk mazāk, toties labāk". Šajos darbos atbilstīti tālāk V.I. Ļeņina izstrādātais sociālisma uzcelšanas plāns. Tajos līdz ar citiem sociālisma celtniecības uzdevumiem pamatota kultūras revolūcijas nepieciešamība un izvirzīti tās galvenie uzdevumi.

Visam kultūrizglītības darbam kā svarīgi partijas un valsts audzināšanas darba jomai, kas sekur darbaļaužu kul-

³ V.I. Ļeņins. Raksti, 26. sēj., 293.lpp.

⁴ V.I. Ļeņins. Raksti, 28. sēj., 417.-418.lpp.

⁵ Ļeņins par bibliotēku darbu. R., 1903., 140., 141.lpp.

⁶ V.I. Ļeņins. Raksti, 19. sēj., 243.lpp.

⁷ Tēzes par ražošanas propagandu. Pirmuzdevums. 1920.g. 13. novembrī; Par Izglītības Tautas komisariāta darbu. 1921.g. 7. februārī; Vēstule proletārisko kultūras un izglītības organizāciju konferences prezidijam 1918.g. 17. septembrī u.c.

tūras līmeņa paaugstināšanu un komunistisko izglītību, jābūt cieši saistītam ar Komunistiskās partijas politiku. Politiskās izglītības darbinieku Viskrievijas sanāksmē 1920. gadā Ļeņins norādīja, ka izglītības darbu nevar nostādīt ārpus sakara ar politiku, ka visā kultūras un izglītības darbā "atklāti jāatzīst Komunistiskās partijas politikas vadība".⁸ Tieši šis padomju kultūrizglītības darba ciešais sakars ar Komunistiskās partijas politiku dod tam lielu idejisku spēku.

Ļeņins vairākkārt uzsvēra, ka ir nepieciešams visu kultūrizglītības darbu saistīt ar jaunās sabiedrības praktisko celtniecību. Viņš norādīja, ka tieši šāda saasaiste piešķir kultūrizglītības darbam politisku mērķniecību un palīdz pārvērst komunismu no gatavām iemācītām formulām, padomiem, receptēm, priekšrakstiem un programām par dzīvu un darbaļaudīm tuvu lietu.⁹ Kultūrizglītības darba uzmanības centrā vienmēr jābūt attiecīgā laika posma galvenajiem uzdevumiem.

Tādējādi, Ļeņins prasīja visā kultūrizglītības darbā ievērot dziļu partejiskumu un ciešu saikni ar komunistiskās celtniecības praktiskajiem uzdevumiem.

Uzskatot izglītības un kultūras līmeņa celšanu par ļoti svarīgu proletariāta diktatūras uzdevumu un uzsverot kultūrizglītības darba valstisko raksturu, jaunajā Padomju valstī jau 1918. gada sākumā pēc Ļeņina norādījuma izveidoja kultūrizglītības darba valsts vadības orgānu - Izglītības tautas komisariāta Ārpuskolas darba nodaļu. Līdz ar to kultūrizglītības darbs kļuva par visa valsts kultūras celtniecības darba organisku sastāvdaļu.

Ļeņins norādīja, ka kultūrizglītības darbā labus panākumus var gūt tikai ar tautas atbalstu un iniciatīvu.¹⁰ Kultūrizglītības darbs ir jāveic diferencēti, ievērojot katras iedzīvotāju grupas vecumu, izglītības līmeni, profesiju, darba un sadzīves apstākļus. Diferencēti apkalpot darbaļaudis -

⁸ V.I. Ļeņins. Raksti, 31. sēj., 323.lpp.

⁹ V.I. Ļeņins. Raksti, 31. sēj., 252.lpp.

¹⁰ Sk. V.I. Ļeņins. Raksti, 28. sēj., 404.lpp.

nozīmē strādāt ar konkrētiem cilvēkiem, nevis ar vienveidīgu masu, zināt viņu interešu loku, noskaņojumu, atrast katram individuālu pieeju. Šis princips tika iedzīvināts, izveidojot padomju kultūrizglītības iestāžu tīklu, kā arī pielietojot dažādas kultūrizglītības darba formas un metodes.

Pēc Ļeņina norādījumiem partija jau pirmajos padomju varas gados noteica kultūrizglītības iestāžu vietu un lomu ciņā par komunistiskās sabiedrības uzcelšanu mūsu zemē.

Ļeņina domas, ka panākumi sociālisma celtniecībā lielā mērā atkarīgi no darbaļaužu kultūras un izglītības līmeņa, no strādnieku šķiras un zemniecības politiskās aktivitātes un apziņguma un ka kultūrizglītības darbs aplūkojams kā svarīga valsts ideoloģiskā un kultūres darba sastāvdaļa, partija aizvien no jauna uzsvēra savos lēmumos un dokumentos.

PSKP ārkārtējais XXI kongress 1959. gadā pasludināja plašas komunisma celtniecības perioda sākšanos Padomju Savienībā. Esniegtais ražošanas spēku, sociālistisko sabiedrisko attiecību un kultūras attīstības līmenis liecināja, ka Padomju valsts pāriet uz augstāku pakāpi komunisma celtniecībā.

Šajā periodā palielinās iedzīvotāju brīvā laika budžets, ko veicināja partijas un valsts veiktie pasākumi tautas dzīves materiālā līmeņa celšanā, komunālo pakalpojumu uzņēmumu un sabiedriskās ēdināšanas sistēmas darba uzlabošanā un attīstībā, darba dienas saīsināšanā.

Palielinoties darbaļaužu brīvajam laikam, kultūrizglītības iestādes kā agitācijas un propagandas centri, kā darbaļaužu kulturālas atpūtas vietas ieguva arvien lielāku nozīmi.

Norādot uz kultūrizglītības iestāžu lielo lomu darbaļaužu komunistiskajā audzināšanā, PSKP CK prasīja panākt, lai neviena no šo iestāžu darba formām "nebūtu tikai šaurs kultūras darbs vien, bet ar saviem specifiskajiem papēmieniem prasīgi un pieejami propagandētu komunistisko ideoloģiju, palīdzētu audzināt jauno cilvēku".¹¹

¹¹ Pār partijas propagandas uzdevumiem mūsdienā apstākļos. PSKP CK lēmums. R., 1960, 13. un 14. lpp.

"Dižo darbu - komunisma celtniecību", kā tas ar jaunu spēku tika uzsvērts partijas XXIV kongresā, "nav iespējams virzīt uz priekšu bez pašā cilvēka vispusīgas attīstības. Bez augsta cilvēku kultūras, izglītības un sabiedriskā apziņuma līmeņa, bez cilvēku liela iekšējā brieduma komunisms nav iespējams, tāpat kā tas nav iespējams arī bez attiecīgas materiāli tehniskās bāzes."¹²

Ievērojot PSKP programmā izvirzītos uzdevumus darbaļaužu komunistiskajā audzināšanā un kultūras celtniecības laukā, partija norāda šādus galvenos kultūrizglītības iestāžu darba virzienus: audzināt padomju cilvēkus zinātniskā pasaules uzskata garā, propagandēt pirmrindas pieredzi, zinātnes un kultūras sasniegumus, attīstīt darbaļaužu radošās spējas un sabiedrisko aktivitāti.

Latvijas Komunistiskā partija, kā PSKP sastāvdaļa, organizējot un vadoš tautas saimniecības attīstības septiņgadu plāna īstenošanu republikā (1959.-1965.), veica nozīmīgus pasākumus arī kultūrizglītības iestāžu lomas palielināšanā darbaļaužu komunistiskajā audzināšanā.

Tautas saimniecības attīstības septiņgades plāna izpildes gaitā vēl vairāk nostiprinājās un kļuva daudzveidīgāka latviešu tautas saderība ar citām padomju tautām ekonomikas un kultūras laukā. Septiņgades plāna īstenošana vēlreiz palielinoši parādīja, ka PSRS tautu draudzība ir ļoti svarīgs faktors visu mūsu zemes tautību ekonomikas, zinātnes un kultūras attīstības nodrošināšanā. Aizvien intensīvāka kļuva materiālo un garīgo vērtību apmaiņa starp padomju tautām un palielinājus katrus republikas ieguldījums kopējā komunistiskās celtniecības darbā.

Šajā laikposmā republikas partijas organizācija veica nozīmīgu darbu, audzinādama iedzīvotājus sociālistiskā internacionālisma un tautu draudzības garā. Šī darba organizēšanā tika ievērotas mūsu republikas īpatnības.

¹² L. Brežņevs. PSKP Centrālās Komitejas pārskata referāts Padomju Savienības Komunistiskās partijas XXIV kongresam. 1971.gada 30. martā.R., 1971, 95.lpp.

Padomju Latvija ir viens no jaunākajām republikām. Nacionālistiskā buržuāzija, kas divdesmit gadus bija pie varas Latvijā, visiem līdzekļiem propagandēja nacionālistu, naidu pret boļševikiem un neuzticību pret visām tautām, kas dzīvoja Padomju Savienībā.

Jāņem vērā arī tas apstāklis, ka Rietumvācijā, Anglijā, Amerikas Savienotajās Valstīs, Zviedrijā un citās kapitālistiskajās zemēs dzīvo latviešu emigranti.¹³ Noteikta šo ļaužu daļa kalpo kapitālistisko valstu izlūkošanas orgāniem, strādā imperiālisma labā un savu iespēju robežās izvērš Padomju Latvijai naidīgu propagandu. Šajā propagandā galveno uzsvēru viņi liek tieši uz nacionālistisko aizspriedumu iekvālināšanu. Nacionālisma paliekas, kā norādīja PSKP CK 1963. gada jūnija plēnums, ir sīkstas, izturīgas un tās pašas no sevis neiznīkst.

LKP XVI kongress 1959. gada janvārī, pievēršoties jautājumam par darbaļaužu internacionālo audzināšanu, izvirzīja prasību uzlabot lekciju propagandas darbu pār partijas nacionālās politikas jautājumiem, lekcijās un referātos daudz vairāk atspoguļot Padomju Latvijas ekonomiskos sakarus ar citām padomju republikām un parādīt, kā, pateicoties citu padomju republiku palīdzībai, nemitīgi attīstās Latvijas PSR tautsaimniecība. Kongress pievērsa partijas organizāciju uzmanību arī kultūras sakaru nostiprināšanai ar citām padomju tautām.¹⁴

LKP CK VI plēnums 1959. gada jūnijā, kas apsprieda jautājumu par masu politiskā darba uzlabošanu iedzīvotāju vidū, un LKP CK IX plēnums 1959. gada novembrī, kas bija veltīts jaunatnes audzināšanas darbam, uzlika par pienākumu partijas organizācijām uzlabot un pilnveidot darbaļaužu audzināšanu tautu draudzības garā.

Jaunatnes internacionālās audzināšanas uzdevumus apsprieda arī republikas komjaunatnes aktīva sanāksme 1959.

¹³ LKP CK PVI PA, 201.f., 26.apr., 17.1., 9.lapa.

¹⁴ Turpat, 101.f., 22. apr., 1.1., 39. lapa.

gada oktobrī, kurā referātu nolasīja LKP CK sekretārs A. Pelše.¹⁵

LKP XVI un XVII kongresā un minētajos plēnumos pieņemtie lēmumi noteica republikas partijas organizācijas uzdevumus darbaļaužu audzināšanā sociālistiskā internacionālisma un tautu draudzības garā. Pieņemtajos lēmumos bija norādīts, ka šī darba organizēšanā līdz ar citiem ideoloģiskā darba līdzekļiem daudz vairāk kā līdz šim jāizmanto klubi, bibliotēkas un muzeju darba formas.¹⁶

Pirmie tautu draudzības ideju propagandas darbu aktīvizēja galvaspilsētas klubi un kultūras nami.

Latvijas Arodbiedrību Republikāniskās padomes kultūras nams organizēja tematisku vakaru ciklu veltītu padomju republiku tautām. Šajos vakaros darbaļaudis uzzināja daudz jauna par padomju tautu dzīvi citās republikās, par to sasniegumiem saimnieciskajā un kultūras celtniecībā, kā arī par to savstarpējo palīdzību republiku ekonomiskajā attīstībā. Tādi vakari bija noorganizēti par KPFSR, Ukrainas, Baltkrievijas, Kazahijas, Moldāvijas, Lietuvas, Igaunijas, Latvijas un citām republikām. Šos vakarus kluba darbinieki gatavoja ļoti rūpīgi. Gan vakara programma, gan uzskatāmā agitācija, viktorīnas un citas klubu darba formas tika izmantotas, lai apmeklētājus vispusīgi iepazīstinātu ar attiecīgo republiku.

Republikāniskā Arodbiedrību padomes kultūras nama pozitīvo pieredzi apsprieda kultūras darbinieku seminārā un nolēma to plaši popularizēt. Šo darbu vēlāk izvērsa arī Medicīnas darbinieku namā, Poligrāfiņu centrālajā klubā, VLF, Omegas un dzelzceļnieku klubos, kultūras namā "Draudzība".¹⁷

Rīgas kultūras namu un klubu aizsāktajam darbam sekoja arī pārējo pilsētu un rajonu klubi, gan pārņemot

¹⁵ LKP CK PVI PA, 201.f., 26. apr., 17.1., 9.lapa.

¹⁶ Turpat, 101.f., 22. apr., 10.1., 24.lapa.

¹⁷ Turpat, 101.f., 23.apr., 2.1., 129.lapa.

galvaspilsētas klubu pieredzi, gan arī ieiešot jaunas darbu formas.

Republikas novadpētniecības muzeji, sekmējot darbaļaužu audzināšanu tautu draudzības garā, lielāku uzmanību pievērša pārējo padomju tautu mākslas izstādēm un praktizēja eksponējumu apmaiņu ar citām republikām.

Cēsu muzejā sarīkotās izstādes iepazīstināja apmeklētājus ar krievu, igauņu, lietuviešu un citu tautu mākslu. 1963.gadā vien muzejs iekārtoja PSRS Tautas mākslinieku Kukriņiksu estīfai veltītu izstādi, Ļeņingradas mākslinieku darbu un Ukrainas grafikas izstādi.¹⁸

Daugavpils novadpētniecības muzejā 1964. gadā bija noorganizēta lietuviešu tautas mākslas izstāde. Tajā eksponētos 200 daiļamata meistarību darbus daugavpiliešiem bija atstājis Papevežas novadpētniecības muzejs. Šī izstāde bija atbilde uz Daugavpils muzeja organizēto Latgales lietišķās mākslas skati 1963. gadā Padomju Lietuvā.¹⁹ 1965. gada februārī Ventspils muzejs atklāja izstādi, kas iepazīstināja apmeklētājus ar Lietuvas grafikas un plakātu mākslu.²⁰

Kuldīgas un Jelgavas novadpētniecības muzejos bija iekārtotas izstādes, kuru klāstā bija redzami seno krievu ieroču meistarību darbi, vēsturiski dokumenti, fotogrāfijas, medaļas, diplomu, slavenie kauju karogi un citi materiāli. Šīs izstādes organizēja Ļeņingradas Artilērijas vēstures muzeja darbinieki.²¹

LKP CK un LPSR Ministru Padome lēmumā "Par muzeju lomas palielināšanu darbaļaužu komunistiskajā audzināšanā" atzinīgi novērtēja brālīgo republiku mākslinieku darbu izstāžu organizēšanu un izvirzīja uzdevumu turpmāk vēl lielāku uzmanību veltīt kolekciju apmaiņai starp

¹⁸ J. Brengmanis. Cēsu muzeja vēsture. Diplomdarbs. (P. Stučka LVU, PSRS vēstures katedra), 1967., 66. lpp.

¹⁹ Cīņa, 1964. gada 4. februāris.

²⁰ Cīņa, 1965. gada 18. februāris.

²¹ Cīņa, 1965. gada 22. janvāris.

republikām, lai parādītu padomju tautu sadarbību ekonomikas un kultūras celtniecībā un atspoguļotu Padomju Savienības tautu kultūras savstarpējās bagātināšanās procesu.²²

Audzinoš darbaļaudis tautu draudzības garā, nepieciešams arvien vairāk attīstīt cilvēkos interesi par citu tautu dzīvi, darbu, panākumiem, vēlēšanos tuvāk iepazīt un labāk izprast šo tautu vēsturi, tradīcijas un kultūru. Viens no galvenajiem avotiem, kas iepazīstina darbaļaudis ar citu tautu sasniegumiem zinātnē, literatūrā, mākslā un citās darbības jomās, ir grāmata. Plaši propagandējot literatūru par citu padomju republiku vēsturi, saimniecisko un kultūras dzīvi, arī bibliotēku darbinieki palīdzēja saviem lasītājiem apgūt citu tautu sasniegumus visās tautas saimniecības un kultūras jomās.

Republikas masu bibliotēkas plaši organizēja grāmatu izstādes, atsevišķām republikām veltītas tematiskas konferences, literatūras vakarus par izcilākajiem padomju rakstnieku darbiem un rīkoja citus pasākumus.

Tautu draudzības sekmēšanā svarīga loma bija padomju tautu literatūras un mākslas nedēļām un dekādēm, kas plašiem mūsu republikas iedzīvotāju slāņiem deva iespēju tuvāk un labāk iepazīt un izprast citu padomju tautu literatūru un mākslu.

1959. gadā LKP CK un LPSR Ministru Padome pieņēma kopīgu lēmumu par ikgadēju padomju tautu kultūras nedēļu organizēšanu mūsu republikā,²³ Lēmums paredzēja katru gadu organizēt arī tautas demokrātijas valstu kultūras nedēļas, šo pasākumu mērķis bija tālāk attīstīt Latvijas PSR kultūras sakarus ar brālīgajām republikām un Tautas demokrātijas valstīm.

Republikas kultūrizglītības iestādes aktīvi izmantoja padomju republiku un Tautas demokrātijas valstu kultūras nedēļas un literatūras dekādes darbaļaužu iepazīstināša-

²² LPSR Ministru Padomes kārtējais arhīvs, lieta 16/384-55, 162.-164.lpp.

²³ LKP CK PVI PA, 101.f., 22.apr., 124.l., 211.lapa.

nei ar padomju un tautas demokrātijas valstu tautu kultūru, literatūru un mākslu. Bibliotēku, muzeju un klubu darbinieki organizēja tikšanos ar padomju tautu un Tautas demokrātijas valstu literatūras un mākslas darbiniekiem, sagatavoja padomju republikām veltītus mutvārdu žurnālus, tematiskus vakarus un dažādas izstādes. Māksliniecišķās pašdarbības kolektīvi savā repertuārā iekļāva attiecīgo tautu dziesmas, dejas un mūziku.

Plašu atbalsi republikā guva krievu literatūras nedēļa. Sekmīgi noritēja latviešu literatūras nedēļa Baltkrievijā un baltkrievu literatūras nedēļa Latvijā.

Sevišķi lielu interesi iedzīvotājos radīja tikšanās ar padomju republiku rakstniekiem, dzejniekiem, māksliniekiem un sabiedriskajiem darbiniekiem kultūras nedēļu laikā. Baltkrievu literatūras dekādes laikā 1960. gada septembrī ļoti sirsniņas vietējo iedzīvotāju tikšanās ar baltkrievu literatūras pārstāvjiem noritēja Skultes zvejnieku kolhoza kultūras namā, Daugavpils kultūras namā un daudzās citās vietās.²⁴

Pozitīvi jāvērtē tas, ka kultūras nedēļu un literatūras dekādu laikā padomju tautu literatūras un mākslas pārstāvju tikšanās ar mūsu republikas darbaļaudīm tika ļoti plaši organizētas ne tikai galvaspilsētā, bet arī daudzos republikas rajonos.

Darbaļaužu un it sevišķi jaunatnes audzināšanu tautu draudzības garā veicināja patriotiskās un kauju tradīcijas, kuru ieviešanā un attīstīšanā republikas kultūrizglītības iestādes septiņgades laikā paveica nozīmīgu darbu.

Sava novada spilgtiem revolucionāriem notikumiem bagāto pagātni un senas revolucionāras tradīcijas jaunatnes audzināšanas darbā prasmīgi izmantoja Valmieras rajona partijas organizācija. Vairāku gadu laikā, aktivizējot rajona kultūrizglītības iestāžu darbu revolucionāro tradīciju propagandēšanā, tika uzkrāta noteikta pozitīva pieredze.

²⁴ LPSR Kultūras ministrijas arhīvs, 5.f., l. apr., 179.l., 15. lapa.

Valmieras rajona novadpētniecības muzejā glabājas bagātīgs un vispusīgs materiālu klāsts par revolucionārajiem notikumiem rajonā. Muzeja darbinieki iekārtoja vairākus stendus par partijas un komjaunatnes Valmieras organizācijas vēsturi. Par novada revolucionāro pagātni muzejs organizēja ceļojošas izstādes skolās, rūpnīcās un kolhozos, nodibināja ekskursiju vadītāju grupu, kas iepazīstināja ekskursantus ar pilsētas un rajona revolucionāro notikumu vietām.

1962. gada 30. decembrī Oleros atklāja IKP Vidienas organizācijas nelegālās tipogrāfijas māju - muzeju.²⁵ Šajā namā no 1926. gada līdz 1934. gadam tika iespiests nelegālais partijas un komjaunatnes Vidienas organizācijas žurnāls "Liesma". Jauno muzeju bieži apmeklāja Jeru ciema kolhoza un skolu komjaunieši un jaunieši. Muzejā organizēja tikšanās ar vecajiem revolucionāriem, šeit notika uzņemšana komjaunatnē un komjaunatnes biedra karšu izsniegšana.

Revolucionāro tradīciju propagandā Valmieras rajona kultūrizglītības iestādes izmantoja arī lekcijas un referātus.

Valmieras rajona un Mazsalācu kultūras nami guva labus panākumus tematisko vakaru organizēšanā. Vairāki rajona klubi organizēja mutvārdu žurnālu "Revolucionārā Valmiera". Limbažu pilsētas bibliotēkā savāca un apkopoja materiālus par novadā revolucionārajām tradīcijām, savāca ziņas un atmiņas par limbažniekiem, kuru dzīve veltīta cīņai par darba tautas brīvību.

1965. gadā Uzvaras dienas priekšvakarā Valmierā atklāja Slavas klubu, kura stendos izvietotie ekaponāti stāstīja par Pilsoņu kara varoņiem J. Alksni un G. Bokli, par Latvijas atbrīvošanu no fašistiskajiem okupantiem. Speciāls stends Slavas klubā bija veltīts Viktoram Krūtaiņim un Paulam Bāliņam, kuru varoņdarbam rakstnieks Miervaldis Birze veltījis grāmatu "Visiem rozēs dārzā ziedi".

²⁵ Pirmie grodi. Pieredzes apmaiņa par jauno tradīciju veidošanu. R., 1964., 10. lpp.

Fotoattāli un dokumenti vēstīja par V. Imēras rajona iedzīvotājiem - Lielā Tēvijs kara dalībniekiem.²⁶

Revolucionārās tradīcijas, kas radušās un veidojušās Valmieras rajonā dažādos tā attīstības posmos, vienmēr bijušas cieši saistītas ar visas mūsu Dzimtenes, ar krievu tautas un citu brālīgo tautu revolucionārajām tradīcijām. Tādēļ šo tradīciju veidošana un tālāka attīstīšana deva nopietnu ieguldījumu darbalaugu audzināšanā tautu draudzības garā.

Partizānu cīņas slavenās tradīcijas jaunatnes audzināšanā sekmīgi izmantoja Jēkabpils un Ludzas rajona kultūrizglītības iestādes.

Jēkabpils rajona kultūras namā ar aktīvu sabiedrisko organizāciju atbalstu 1963. gadā tika izveidots "Patriotiskās audzināšanas klubs" ar propagandas, revolucionāro tradīciju un militāri patriotiskās audzināšanas sekcijām.²⁷

Jēkabpils kultūras namā turpmāk ik gadus 13. februārī notika tradicionālā kauju veterānu - partizānu tikšanās ar jaunatni.²⁸ Šajā dienā, kas uzskatāma par Otomāra Oškalna partizānu vienības organizēšanas dienu, kultūras namā ieradās bijušie partizāni - latvieši, krievi, baltkrievi, igauņi, lietuvieši un citu tautību pārstāvji, kas tikās ar Jēkabpils iedzīvotājiem.

Ludzas rajonā sevišķi populāri kļuva partizānu solidojumi Draudzības kurgānā. Šo kurgānu uzbēra 1959. gadā, triju republiku - Krievijas Federācijas, Baltkrievijas un Latvijas - robežu saskares vietā, atzīmējot šo republiku partizānu kopējās cīņas Lielajā Tēvijs karā. Katru gadu Draudzības kurgānā notika bijušo partizānu kustības dalībnieku satikšanās, kas izvērsās par istiem tautu draudzības svētkiem.²⁹

Izmantojot vēstures slavenās lappuses, kultūrizglītības iestādes ar daudzveidīgu un emocionāli iedarbīgu pasākumu

²⁶ Cīņa, 1965.gada 10. maijs.

²⁷ Padomju Latvijas Komunisti, 1966.gada 2.numurs, 21.lpp.

²⁸ Pirmie grodi. Pieredzes apmaiņa par jauno tradīciju veidošanu. R., 1964., 30. un 31.lpp.

²⁹ LPSR Kultūras ministrijas klubu darba republikāniskā metodiskā kabineta kārtējais arhīvs. Metodiski materiāli, 1964, 2.lpp.

palīdzību puda darbaļaudīm patiesību par latviešu tautas ciešo draudzību ar krievu, baltkrievu, ukraiņu un citām padomju tautām, kas izaugusi kopīgās cīņās pret ārējiem un iekšējiem ienaidniekiem.

1964. gadā atsevišķos republikas rajonos un pilsētās kultūrizglītības iestādes ciešā sadarbībā ar Zinību biedrības nodaļām sāka dibināt tautu draudzības klubus. Šo klubu uzdevums bija padziļināt darbaļaužu audzināšanu tautu draudzības un sociālistiskā internacionālisma garā, ieviest jaunās darba formas un nodibināt vēl ciešākas draudzības saites ar citām padomju tautām, kā arī ārvalstu, pirmām kārtām, ar sociālistisko zemju darbaļaudīm. Septiņgadē beigās sevišķi veiksmīgi tautu draudzības klubi darbojās Valmierā, Valkā un Rīgas pilsētas Kirova rajonā.

Valmierā tautu draudzības klubs ar rajona partijas komitejas atbalstu tika nodibināts 1964. gada jūnijā. Tautu draudzības kluba darbu vadīja padome 10 cilvēku sastāvā. Klubā izveidoja četras sekcijas: ekonomisko un kultūras sakaru, tūrisma, instruktoru sagatavošanas un filatēlistu sekciju.

Kultūras un ekonomisko sakaru sekcijas locekļi regulāri apkopoja materiālus par to, kādu produkciju un uz kuriem eksportē rajonā uzņēmumi. Izmantojot šos materiālus, sekcijas locekļi izgatavoja stendus, kas atspoguļoja rajona darbaļaužu ekonomiskos un kultūras sakarus. Šie stendi uzskatāmi parādīja arī to, no kurienes, piemēram, stikla šķiedras rūpnīca saņem iekārtu, kādus agregātus no citām republikām saņem piēna kombināts, mēbeļu fabrika un citi uzņēmumi. Sekcijas locekļi savāca arī materiālus par pilsētas vēsturi un tās attīstību.

1964. gadā ar aktīvu kluba palīdzību Valmierā bija noorganizēti tautu draudzības svētki, kuros piedalījās daudz padomju republiku pārstāvji.³⁰ Iešā laikā tautu draudzības klubs kļuva populārs ne tikai Valmieras pilsētā, bet arī rajona iedzīvotāju vidū.

Kopš 1964. gada decembra tautu draudzības klubs

³⁰ Padomju Latvijas Komunisti, 1965. gada 5. numurs, 79. un 80. lpp.

darbojās arī LARP kultūras namā. Šo tautu draudzības klubu kultūras nams nodibināja kopā ar Zinību biedrības Kirova rajona nodaļu.³¹ Rīgas pilsētas Kirova rajona tautu draudzības klubs pirmais pasākums - tematisks vakars "Tautu draudzība ceļu mums gaismo" notika 1964.gada 5. decembrī. Tautu draudzības klubu atklāja IKP Kirova rajona komitejas sekretāre b. Beļuka. Kluba atklāšanas vakarā piedalījās Maskavas dzejnieki un viesi no Baltkrievijas, Igaunijas, Lietuvas un Uzbekijas republikām. Viņu vidū bija arī cīņu dalībnieki, kas palīdzēja atbrīvot Latviju no fašistiskajiem iebrucējiem. Vakara noslēgumā līdz ar LARP Kultūras nama pašdarbniekiem uzstājās arī Ļeņingradas Kirova Kultūras nama pašdarbnieku ansamblis.³² Tautu draudzības klubs kļuva par internacionālās audzināšanas centru Rīgas pilsētas Kirova rajonā. 1965. gadā klubs noorganizēja vairāk nekā 15 pasākumus. Savā darbā tautu draudzības klubs plaši un prasmi gi iesaistīja citu republiku pārstāvjus, kas ieradās Rīgā ar tūristu vilcieniem. Klubs noorganizēja tikšanās ar KPFSR daudzu novadu un apgabalu pārstāvjiem, ar viesiem no Kazahijas, Ukraines, Igaunijas un citām republikām.

Līdzās PSRS tautu draudzības ideju propagandai, kas bija izvirzīta pirmajā vietā, tautu draudzības klubs savus apmeklētājus iepazīstināja arī ar citu valstu, pirmkārt, sociālisma zemju tautu dzīvi. Kluba dalībnieki svīnēja sociālisma zemju valsts svētkus. Šajos sarīkojumos bija iekārtotas tematiskas izstādes, notika kinofilmu demonstrācija, māksliniecišķās pašdarbības pulcīni sagatavoja speciālu programmu. Tautu draudzības klubs noorganizēja tikšanās ar Vācijas Demokrātiskās Republikas, Čehoslovākijs Sociālistiskās Republikas, Bulgārijas Tautas Republikas, Polijas Tautas Republikas un citu sociālisma zemju pārstāvjiem.

Kluba organizētie pasākumi notika ne tikai LARP kultūras namā. Tautu draudzības kluba biedri un viņu viesi piedalījās Rīgas skolu sarīkojumos, brauca uz Valmieru, uz P. Stučkas enerģētiku pilsētu un citām vietām, kur rīkoja draudzības

³¹ LARP Kultūras nama lietvedība. Tautu draudzības kluba pasākumu uzskaites žurnāls.

³² Rīgas Balss, 1964.gada 7. decembris.

vakarus. Kluba biedri piedalījās ekskursijās uz Lietuvas PSR, Brestas cietoksni, Borodinas lauku un citām vēsturiskām vietām.

Tautu draudzības kluba daudzveidīgo darbu vadīja padome, kuras locekļi bija LARP kultūras nama direktors A. Eidelmanis, vecais bolševiks K. Dukāts, P. Stučkas LVU pasniedzējs J. Alksnis, Zinību biedrības Kirova rajona atbildīgais sekretārs M. Ginzburgs, Viļa Lāča Latvijas PSR Valsts bibliotēkas darbiniece V. Ugaīne un citi. Padomes priekšsēdētājs bija dzejnieks Andris Vējāns.³³

Pirmo tautu draudzības klubu pieredzi izmantoja citu rajonu un pilsētu kultūrizglītības darbinieki, organizējot tos turpmāajos gados vairākās republikas vietās.

LKP XX kongress 1966. gada martā atzīmēja, ka pārskata periodā paplašinājušies sakari ar brālīgajām savienotajām republikām, plaši notiek kultūru savstarpējā bagātināšanās. Cilvēku apziņā cits pēc cita sabrūk agrākās nacionālās noslēgtības un savrupības žogi.³⁴ Šī procesa paātrināšanā nozīmīgu ieguldījumu deva arī republikas kultūrizglītības iestādes.

x
x x

Par vienu no galvenajiem uzdevumiem ideoloģijas laukā partija izvirza zinātniskā pasaules uzskata izveidošanu visos padomju sabiedrības darba cilvēkos. Panākt, lai visi darbaļaudis dziļi izprastu vēstures attīstības gaitu, pareizi orientētos mūsu valsts iekšpolitikas un starptautiskajos notikumos un apzinīgi piedalītos komunistiskās sabiedrības celtniecībā. Šis uzdevums nav atrisināms bez religisko aizspriedumu pārvarēšanas daļā padomju cilvēku.

Marksisms reliģiju uzlūko par sociāli nosacītu un līdz ar to vēsturiski pārejošu parādību. Līdz ar sociālistiskās revolūcijas uzvaru mūsu zemē reliģija pamazām sāk zaudēt savu letekmi uz sabiedrības apziņu. Dziļo sociāli ekonomisko pār-

³³ LARP Kultūras nama lietvedība. Tautu draudzības kluba materiāli.

³⁴ Ģīņa, 1966. gada 3. marts.

kārtojumu un partijas ideoloģiskā darba rezultātā padomju cilvēku lielākā daļa atsakās no reliģijas un kļūst par pārliecinātiem ateistiem.

Taču, kā norādīja Ļeņins, kad iznīcina veco sabiedrisko kārtību, iznīcināt to uzreiz visu cilvēku apziņā nevar. Reliģijas galīgā izskausnā PSKP lielu nozīmi piešķir subjektīvajam faktoram - marksistiskā pasaules uzskata, zinātnes un kultūras sasniegumu propagandai.

Līdz ar citām darba formām un metodēm iedzīvotāju ateistiskajā audzināšanā partija īpaši uzsver kultūrizglītības iestāžu lomu šī uzdevuma atrisināšanā. PSKP CK 1954.gada 10. novembra lēmumā "Par kļūdām zinātniskā ateisma propagandas darbā iedzīvotāju vidū" norādīts, ka "pozitīvi panākumi audzināšanas darbā, kura nolūks ir pārvarēt reliģijas atliekas, sasniedzami tikai tad, ja tālāk attīsta visu mūsu kultūras un izglītības darbu darbaļaužu vidū, ievērojami uzlabo kultūras piļu, klubu, bibliotēku, lasītavu, lektoriju, kultūras un atpūtas parku un citu kultūras un izglītības iestāžu darbību".³⁵

V.I. Ļeņins darbā "Par karojošā materiālisma nozīmi" norādīja, ka būtu vislielākā kļūda domāt, it kā reliģijas paliekas cilvēku apziņā var likvidēt "pa tīri marksistiskās izglītības taisno līniju". Lai pārvarētu reliģiskos aizspriedumus, rakstīja V.I. Ļeņins, māsām nepieciešams sniegt "visdažādāko ateistiskās propagandas materiālu, iepazīstināt tās ar faktiem no visdažādākām dzīves nozarēm, pieiet pie tām gan tā, gan šitā, lai tās ieinteresētu, modinātu tās no reliģiskā miega, sapurinātu tās no visdažādākajām pusēm, ar visdažādākajiem paņēmieniem...".³⁶

Viss daudzveidīgais kultūrizglītības iestāžu darbs, ja tas ir idejiski saturīgs un tiek kvalitatīvi un prasīgi organizēts, sekmē padomju cilvēku kultūras un izglītības līmeņa paaugstināšanu, zinātniskā pasaules uzskata izveidošanu, attīsta viņu radošo aktivitāti un līdz ar to veicina arī reliģisko aizspriedumu izzušanu. Tai pašā laikā kultūras nami,

³⁵ Par reliģiju un baznīcu. Dokumentu krājums.R., 1966, 84.lpp.

³⁶ V.I. Ļeņins. Raksti, 33. sēj., 195., 196.lpp.

klubi, bibliotēkas un muzeji partijas organizāciju vadībā veic daudz pasākumu, kuru tiešais uzdevums ir zinātniskā ateisma propaganda.

Aplūkojamā laika posmā svarīga loma darbaļaužu ateistiskajā audzināšanā bija jauno padomju sadzīves tradīciju ieviešanai bērniības un pilngadības svētkiem, laulības reģistrācijai, apbedīšanai, mirušo atceres dienām.

Pilngadības svētkus atsevišķas kultūrizglītības iestādes republikā sāka rīkot jau 1954. gadā. Bērniības svētku organizēšanu uzsāka Lāpmežciema zvejnieki 1957. gadā. Valkas rajona Palsmanes ciema kolhoznieki 1959. gadā sāka atzīmēt mirušo atceres dienas.³⁷

1958. un 1959. gadā partijas organizācijas veltīja lielu uzmanību jauno padomju tradīciju ieviešanai visos republikas rajonos. Šajā darbā aktīvi iesaistījās kultūrizglītības iestādes, komjaunatnes organizācijas, LPSR Zinību biedrības vietējās nodaļas, arodbiedrības.

Par ietekmīgu jauno tradīciju veicinātāju kultūrizglītības darbs kļuva Jēkabpils rajonā. 1959. gadā šeit sākās vārda došanas svinības, bet 1962. gadā šie svētki notika jau 30 rajona kolhozos, padomju saimniecībās un uzņēmumos un tajos piedalījās vairāk nekā 600 bērnu.³⁸

Lielu popularitāti Jēkabpils rajona iedzīvotāju vidū ieguva pilngadības svētki. Apkārtnes iedzīvotāji ļoti atsaucīgi uzņēma vienu no pirmajiem pilngadības svētku sarīkojumiem 1958. gadā Raiņa kolhoza klubā, kurā piedalījās arī jaunieši no kaimiņu kolhoza "Sālija". Šajā gadā pilngadības svētki tika noorganizēti arī vairākos citos Jēkabpils rajona kolhozos un sovhozos.

Ieviešot jaunās padomju tradīcijas, visā Jēkabpils rajonā strauji augs salīdzināmu skaits svinībās, kas notika bez reliģiskajiem rituāliem. Tā, piemēram, pilngadības svētkos 1958. gadā piedalījās 175 rajona jaunieši, 1960. gadā jau 600, bet 1961. gadā - 1190 jauniešu.³⁹

³⁷ G. Gredņikis. Par jauno tradīciju takām. R., 1965, 6. lpp.

³⁸ Вопросы преодоления религиозных предрассудков в СССР. М.-Л., 1966, стр. 70.

³⁹ Turpat.

Dobeles rajonā plaši ieviesās tēdas jaunas tradīcijas kā vārda došanas svētki, sabiedriskās kāzas, jauniešu svīnīga izvadīšana Padomju Armijā, pilngadības svētki. Jaunās padomju tradīcijas kultūrizglītības iestādes šeit sāka organizēt 1958. gadā. Jau pirmajos gados tās guva lielu atsaucību visā rajonā, 1962. gadā bērības svētki bija noorganizēti 29 rajona vietās, pilngadības svētki - 31 vietā un mirušo atceres dienas - 49 kapsētās.⁴⁰

Padomju tradīciju darbu rajonā vadīja tradīciju komisija, kurā bija noorganizētas 9 sekcijas: bērības svētku organizēšanas sekcija; pilngadības un jaunības svētku sekcija; sekcija darbam ar jauniešiem, svinīgai laulību reģistrācijai, pasu izsniegšanai, darba pirmrindnieku godināšanai, darbam ar pensionāriem, mirušo atceres dienu un bērņu organizēšanai.

Pilngadības svētkus Dobeles rajonā organizēja ciemu teritoriju mērogā. Pirms svētkiem katrā ciemā tika organizēti 3 vai 4 semināri, kuros jauniešiem lasīja lekcijas, organizēja tikšanās ar Oktobra revolūcijas, Pilsoņu kara un Lielā Tēvijas kara dalībniekiem un darba pirmrindniekiem, kā arī ekskursijas pa republikas ievērojamākām vietām.

Saturīgi un skaisti pilngadības svētki izvērtās Bīkstu, Bukaišu, Jaunpils un Tērvetes ciemos, Bēnes ciematā, Dobeles un Auces pilsētās, kur kultūrizglītības komisijas padomju tradīciju ieviešanā iesaistīja plašu aktīvu.⁴¹

Fasākumi, kas tika veikti, gatavojoties pilngadības svētkiem, un pašu šo svētku norise veicināja jauno padomju tradīciju satura padziļināšanu, radīja arvien lielāku interesi par tiem, it īpaši jauniešos, un līdz ar to sekmēja šo tradīciju ieviešanu darbaļaužu sadzīvē.

1960. gadā no visiem 780 Dobeles rajona jauniešiem pilngadības svētkos nepiedalījās 18 jaunieši, no kuriem baznīcā

⁴⁰ Pirmie grodi. Pieredzes apmaiņa par jauno tradīciju veidošanu. R., 1964., 100. lpp.

⁴¹ LKP CK PVI FA, 101. f., 23. apr., 52. l., 4. lapa.

iesvētījās tikai 10.⁴²

Jauno sadzīves tradīciju ieviešanas rezultātā ievērojami samazinājās iedzīvotāju līdzdalība attiecīgajos reliģiskajos rituālos. Sevišķi strauji reliģisko rituālu samazināšanās process noritēja jaunatnes vidū. Daudzos republikas rajonos pilngadības svētki un svinīgā laulību reģistrācija gandrīz pilnīgi aizstāja attiecīgos baznīcas rituālus.

Jauno padomju tradīciju organizēšanas pieredze liecībāja par to, ka šie pasākumi bija daudz rezultatīvāki tajos rajonos, kur partijas organizācijas un rajonu un ciemu darbaļaužu deputātu padomes atbalstīja jauno sadzīves tradīciju iniciatorus. Tā, piemēram, LKP Ogres rajona komiteja tieši vedīja sadzīves tradīciju darbu. Rajonā regulāri notika praktiski semināri jauno sadzīves tradīciju organizētājiem. 1964. gada vasarā Ogrē notika plašs sarīkojums - tradīciju virknes uzvedums⁴³, kas parādīja, kā vislabāk būtu veidot ar cilvēka dzīves ritumu saistīto svinību letērpu. Partijas rajona komiteja panāca, ka tradīciju pasākumu sagatavošanā aktīvi iesaistījās ne tikai kultūrizglītības iestāžu darbinieki, bet arī skolotāji, ciema padomju darbinieki, kolhozu valdes locekļi.

Kopējā darba rezultātā līdz 1965. gadam Ogres rajonā jauno tradīciju pasākumi gandrīz pilnīgi aizstāja baznīcas rituālus. Vārda došanas, bērņības un pilngadības svētki, laulību ceremonijas, mirušo piemiņas dienas šeit izcēlās ar lielu emocionalitāti, augstu organizatorisku un māksliniecisku līmeni. Sevišķi interesanti un saturīgi šie pasākumi notika Lielvārdē, Madlienā, Koknesē, Skrīveros. Ogres rajonā 1965. gadā bija viszemākais reliģisko sēru ceremoniju procents republikā - 6,8%. Samērā maz Ogres rajonā notika arī laulību reģistrāciju ar mācītāju, tikai 2%.⁴⁴

Nedaudz gausāk jauno sadzīves tradīciju ieviešanas process noritēja Latgalē. Salīdzinājumā ar luterticību un pareizticību katolīticiība, kas izplatīta Latgalē, ir viena no visvairāk

⁴² LKP CK FVI Pā, 101.f., 23. apr., 77.1., 420.lapa.

⁴³ Cīņa, 1965.gada 25. jūnijs.

⁴⁴ LPSR Kultūras ministrijas kārtējais arhīvs.

fanātiskajām reliģijām. Republikas austrumu rajonos katoļu baznīca sīvi pretojās jaunajām tradīcijām. Jānorāda arī uz to, ka atsevišķu rajonu partijas organizācijas vēl nepietiekami vadīja jauno sadzīves tradīciju ieviešanas darbu, kā arī sāku- ma periodā nenovērtēja to lielo lomu cīņā pret reliģiskajiem aizspriedumiem cilvēku apziņā.

Ja republikas rajonu lielākajā daļā jau 1959. gadā plaši tika organizētas jaunās padomju sadzīves tradīcijas, tad Lat- gales rajonos šis process attiecināms uz 1961. un 1962. gadu. Jauno sadzīves tradīciju ieviešanas un to organizācijas uzla- bošanas rezultātā arī Latgalē tāpat kā citos republikas rajo- nos samazinājās reliģisko rituālu skaits. Ievērojama iedzīvo- tāju daļa, it īpaši jaunieši, atteicās no reliģiskajām cere- monijām.

Jauno tradīciju popularizēšanā republikā nozīmīgu dar- bu veica LPSR Kultūras ministrijas Klubu darba republikānis- kais metodiskais kabinets un Em. Melngaiļa Tautas mākslas nams.

1962. gadā Klubu darba republikāniskā metodiskā kabineta rīcībā bija nodota kinofilma "Padomju tradīcijas Latvi- jas PSR", kuru izmantoja kā uzskates līdzekli jauno tradīciju popularizēšanā. Metodiskā kabineta darbinieki apkopoja labāko jauno tradīciju organizēšanas pieredzi republikā un atspoguļo- ja to metodisko rakstu izdevumos. Tautas mākslas nams 1962. gadā izdeva labāko sadzīves dziesmu krājumu un 1965. gadā īpa- šu repertuāra krājumu, veidoti jaunajām sadzīves tradīcijām.⁴⁵

Ar LĶKS CK lēmumu⁴⁶ 1960. gadā tika izveidota republikā- niskā komisija, kuras uzdevums bija apkopot jauno padomju tra- dīciju darba pieredzi un sniegt metodisku palīdzību to organi- zēšanā. Jauno padomju tradīciju republikāniskā komisija orga- nizēja seminārus un apsarīdes, apkopoja un publicēja intere- santākos materiālus par jaunajām tradīcijām un vadīja padomju tradīciju rajonu komisiju darbu.

⁴⁵ Em. Melngaiļa Tautas mākslas nams. Sadzīves dziesmas. R., 1962.; Jaunais dzīvē aug. R., 1965.

⁴⁶ LKP CK PVI PA, 201.f., 27. apr., 21. l., 80. lapa.

x
x x

Aplūkojamā laika posmā, kad republikas darbaļaudis cīnījās par tautas saimniecības septiņgadu plāna izpildīšanu, arī kultūrizglītības iestādām savs darbs bija jāpakļauj šī uzdevuma atrisināšanai.

Ļeņins vairākkārt uzsvēra, ka masu politiskās izglītības darbam un to kultūras līmeņa celšanai jābūt tiešā sekārā ar saimniecības uzlabošanu un izvirzīja šo jautājumu ļoti asi. Viņš teica, ka tautai nevar vienmēr tikai rādīt, ko mēs gribam celt. "Visvienkāršākais strādnieks tādā gadījumā sāks nīrgāties par mums. Viņš teiks: "Ko tu vienmēr rādi, kā tu gribi celt, parādi darbos, kā tu proti celt. Ja neproti, tad mums nav pa ceļam, vācies pie velna!" Un viņam būs taisnība."⁴⁷

Masu politiskā darba attīstīšana atbilstoši tiem uzdevumiem, kādus noteica PSKP XXI kongress mūsu valsts ekonomikas un kultūras celtniecībā septiņgades laikā, liela nozīme bija PSKP CK 1959. gada 11. martā pieņemtajam lēmumam "Par politiskā masu darba stāvokli un pasākumiem tā uzlabošanā Staļina apgabala darbaļaužu vidū." PSKP CK pievērsa partijas organizāciju uzmanību masu politiskā darba aktivizēšanas nepieciešamībai, tā satura padziļināšanai un sāistībai ar konkrētajiem tautas saimniecības attīstības septiņgades plāns uzdevumiem. Šis lēmums uzlika par pienākumu visām partijas organizācijām masu politiskā darba uzlabošanā palielināt kultūrizglītības iestāžu lomu, it īpaši lauku reģonos. PSKP CK uzsvēra, ka klubiem, kultūras nāmiem un bibliotēkām jāizvērsē partijas politiskās un partijas lēmumu propaganda, jāizskaidro darbaļaudīm zinātnes un tehnikas sasniegumi, jāpopularizē ražošanas darba pirmindnieku pieredze.⁴⁸

LKP CK birojs 1959. gada 14. aprīlī apstiprināja speciāli izstrādātu pasākumu plānu, kas veicami, lai izpildītu PSKP CK minēto lēmumu.⁴⁹

⁴⁷ V.I. Ļeņins. Par ideoloģisko darbu. R., 1960, 131. lpp.
⁴⁸ Вопросы идеологической работы. Сборник важнейших решений КПСС (1954-1961 годы). М., 1961, стр. 133.

⁴⁹ ЦКР СК ВЛКР ЦКР ЦКР, 101. л., 22. апр., 25. л., 130.-135. лпп.

LKP CK vairākkārt pievērsa partijas rajonu un pilsētu komiteju uzmanību zīpātnes sasniegumu un pirmrindnieku darba pieredzes propagandas uzlabošanai un izvēlētai republikas kultūrizglītības iestādēs.

Daudzas partijas rajonu komitejas lielu uzmanību veltīja kultūrizglītības iestāžu iesaistīšanai politiskā masu darba uzlabošanā.

Madonas rajonā gandrīz visās kultūrizglītības iestādēs bija iekārtoti stendi un vitrīnas, kas atspoguļoja PSRS un LPSR septiņgades uzdevumus. Daudzos ciemos, kā, piemēram, Grašu, Aiviekstes, Liezeres ciemā un citos, uzskatāmā agitācija atspoguļoja konkrētus padomju saimniecību un kolhozu uzdevumus septiņgadē. Bibliotēkas organizēja tematiskus vakarus.

Visās rajona klubu iestādēs bija nolāsītas lekcijas par PSKP XXI kongresa materiāliem. Madonas novadpētniecības muzejs iekārtoja plašu ekspozīciju par tautsaimniecības septiņgades plāna uzdevumiem PSRS un LPSR.⁵⁰

Dagdas rajona kultūrizglītības iestāžu darbinieki ar daudzveidīgām klubu un bibliotēku darba metodēm rosīgi propagandēja progresīvo darba pieredzi un izskaidroja sociālistisko saistību izpildes nozīmi.

LKP CK III plānums 1960. gada augustā, kas izskatīja jautājumu par PSKP CK lēmuma "Par partijas propagandas uzdevumiem mūsdienā apstākļos" izpildes gaitu republikā, atzīmēja, ka Dagdas rajona komiteja pretusi visas partijas organizatoriskā, politiskā un kultūrizglītības darba formas pakļaut lauksaimniecības produktu ražošanas straujas kāpināšanas uzdevumam, kas ievērojami sekmēja rajona saimniecisko plānu izpildi.⁵¹ Taču plānums norādīja arī uz to, ka atsevišķu rajonu un pilsētu partijas organizācijas samērā lēni novērsa ideoloģiskā darba atrautību no konkrētajiem komunisma celtniecības uzdevumiem, piemēram, Balvu, Valmieras un Alūksnes rajonu partijas organizācijas. Tās nepietiekami aktīvizēja un izmantoja kultūrizglītības iestāžu darbu, presi, mutvārdu propagandu, lai attīstītu darbalaugu radošo iniciatīvu saimnieciskās celtniecības plānu īstenošanā un popularizētu pirmrindnieku darba pieredzi.⁵²

⁵⁰ LPSR Kultūras ministrijas arhīvs, 5.f., 1.apr., 173.l., 6. lapa.

⁵¹ LKP CK XVI PA, 101.f., 23.apr., 17.l., 99.lapa.

⁵² Turpat, 35.l., 12.lapa.

Veicot pasākumus kultūrizglītības iestāžu lomas palielināšanā propagandas un agitācijas darbā, partijas organizācijas lielu uzmanību veltīja jaunu darba formu ieviešanai un jau esošo darba formu pilnveidošanai.

Septiņgades laikā plaši izvērtās pārrunas, lekcijas un lekciju cikli par progresīvo saimniekošanas pieredzi, par labākajiem rūpnīcu un lauku darbaļaudīm, par produkcijas ražošanas palielināšanas, darba ražīguma celšanas un produkcijas pašizmaksas pazemināšanas iespējām, par socialistiskās sacensības organizēšanu. Kultūrizglītības iestādes daudz lielāku uzmanību veltīja uzskates agitācijai, padarot to konkrētāku un iedarbīgāku; bibliotēkās mērķtiecīgāk tika organizētas literatūras un uzskates līdzekļu izstādes. Īpaši jānorāda uz mākslinieciskās pašdarbības agitbrigāžu darba satura padziļināšanos un tādu jaunu darba formu rašanos kā pirmrindas pieredzes propagandas kabinetu un novatoru klubi.

Istenojot LKP CK 1959. gada jūnija plēnuma norādījumu par agitbrigāžu izveidošanu republikas klubos un kultūras namos⁵³, mākslinieciskās pašdarbības agitbrigādes daudzos republikas rajonos izvērta aktīvu masu politisko darbu iedzīvotāju vidū, izmantojot dažādas kultūrizglītības darba formas.

Talsu rajona Stendes kultūras namā agitbrigāde izveidojās par vienu no iedarbīgākajām masu politiskā darba formām. 1961. gadā vien agitbrigāde sagatavoja 8 uzvedumus par aktuāliem un nozīmīgiem tematiem. Stendes kultūras nama agitbrigāde par savu centrālo uzdevumu uzskatīja propagandēt komunistisku attieksmi pret darbu. Vienā no agitbrigādes uzvedumiem "Radošs darbs padomju tautu saimē" bija parādīts, kā stendinieki īsteno partijas XXII kongresa lēmumus šajā jomā. Stendes kultūras nama agitbrigāde asi vērsās ne vien pret darba disciplīnas pārkāpējiem, bet arī pret birokrātismu, vienaldzību un iecietību pret trūkumiem.

17 brigādes Stendē izcīnīja komunistiskā darba brigādes nosaukumu un 80 stendiniekiem bija piešķirta nosaukumu "Komunistiskā darba trieciennieks". Plaši izvērtās arī raciona-

⁵³ LKP CK PVI PA, 101.f., 22. apr., 10.1., 25.lapa.

lizatoru kustība - ciematā bija ap 30 racionalizatoru. Talsu MRS racionalizatori vien bija iesnieguši 23 priekšlikumus, kas deva 30 000 rubļu ietaupījuma. Agitbrigāde popularizēja racionalizatoru sasniegumus un minēja piemērus, faktus un salīdzinājumus, kā uzņēmumā celtos darba ražīgums, ja visi strādātu ar pirmrindnieku metodēm.⁵⁴

Stendes kultūras nama agitbrigāde bieži uzstājās apkārtnējos kolhozos un nereti arī citos Talsu rajona ciemos. Tādos gadījumos tā galveno uzmanību veltīja lauku darbaļaužu uzdevumiem un to izpildei.

Arī Madonas rajona partijas pirmorganizācijām nozīmīgu palīdzību iedzīvotāju audzināšanas darbā sniedza rajona kultūras nama agitbrigāde, kuras organizētajiem pasākumiem bija liela sabiedriski audzinoša nozīme. Madonas rajona kultūras nama agitbrigādes pieredze izplatījās arī citās rajona kultūras iestādēs - Cesvainē, Vestienā, Lubānā.⁵⁵

Pie republikas kultūras namiem un klubiem izveidotās agitbrigādes drīz vien iekaroja darbaļaužu atzinību. 1962. gadā organizētajā agitbrigāžu republikāniskajā skatā piedalījās jau 283 agitbrigādes ar apmēram 3500 dalībniekiem.⁵⁶ Šeit tās guva jaunus ierosinājumus darba uzlabošanai. Turpmākajos gados paplašinājās daudzu agitbrigāžu darbības sfēra. Tās uzstājās ne tikai kolhozu un sovhozu centros, bet bieži vien izbrauca arī uz brigādēm. Tā, piemēram, Rēzeknes rajona padomju saimniecības "Draudzība", Dekšāres, Ozolaines, Dricēnu un citu ciemu klubu agitbrigādes uzstājās ar lekcijām un koncertiem visattālākajās kolhozu un padomju saimniecību brigādēs, bija aktīvi partijas organizāciju palīgi masu politiskā un kultūrizglītības darba organizēšanā lauku darbaļaužu vidū.⁵⁷

Lai darba pirmrindnieku pieredzes un jaunāko zinātnes un tehnikas sasniegumu propagandu vārstu plašumā, padarītā to kvalitātīvāku un iedarbīgāku, kultūrizglītības iestādes sāka izveidot pirmrindas pieredzes kabinetus, uz kuru bāzes vēlāk iz-

⁵⁴ I. Kapeniece. Lieli darbi mazā ciematā. R., 1962., 58. un 61 lpp.

⁵⁵ Cīņa, 1961. gada 8. janvāris.

⁵⁶ LPSR Kultūras ministrijas arhīvs, 5.f., 1.apr., 288.l., 20. lapa.

⁵⁷ LKP Rēzeknes rajona komitejas kārtējais arhīvs. LKP Rēzeknes rajona komitejas 1965. gada biroja sēžu protokols Nr. 2, 40. l.

saga arī novatoru klubi.

Pirmrindas pieredzes popularizāšana bija labi noorganizēta daudzās republikas klubu iestādēs. Ar atzīstamiem panākumiem šo darbu veica Dobeles rajona kolhoza "Avangards" kultūras darbiņieki. Kolhoza kluba vadītājs - saimniecības partijas pirmorganizācijas sekretārs Gunārs Švalkovskis kluba valdes darbā iesaistīja daudzus lauksaimniecības speciālistus. Tādējādi kluba valdes locekļi bija cilvēki, kas paši aktīvi piedalījās savas saimniecības darbā. Ar viņu palīdzību kolhoza kluba valde noorganizēja lauksaimniecības pirmrindas pieredzes kabinetu. Tajā iekārtotie stendi bagātīgi atspoguļoja kolhoza labāko darba darītāju pieredzi. Kolhoza bibliotēka šeit rīkoja jaunākās lauksaimniecības literatūras izstādes slaucējām, cūkkopjiem, mehanizatoriem un citiem.

Pirmrindas pieredzes materiālu apkopošanā iesaistījās visi lauksaimniecības speciālisti: galvenais zootehniķis Ojārs Dūze, galvenais mehāniķis Jānis Rāviņš, laukkopības agronoms Daumants Panders.

Kabinetā notika daudz konsultāciju par lopkopības, laukkopības un mehanizācijas jautājumiem. Tajā darbojās pulciņš, kurā studēja aktuālākos valsts un pašu saimniecības ekonomikas jautājumus. Regulāri rīkoja pieredzes vakarus.

Par "Avangarda" pirmrindas pieredzes kabineta darbu interesējās arī citu kolhozu, rajonu un pat kaimiņu republiku pārstāvji. Ar to iepazīnās Dobeles rajona L. Paegles kolhoza ļaudis, Krāslavas, Madonas, Talsu un citu rajonu lauksaimniecības speciālisti, kā arī pārstāvji no Lietuvas PSR Telšu rajona un Igaunijas PSR.⁵⁸

Jau 1962. gadā republikas klubu iestādēs bija noorganizēti 250 lauksaimniecības pirmrindnieku pieredzes propagandas kabineti.⁵⁹

Jauns pasākums mūsu republikā bija arī lauksaimniecības novatoru klubi, kuru uzdevums bija pavērt tieši pašiem darba darītājiem iespējas jaunradēs laukā.

⁵⁸ Domā visi, dara visi. No kultūras darba pieredzes. R., 1964, 5.-10. lpp.

⁵⁹ LPSR Kultūras ministrijas arhīvs, 5.f., 1.apr., 288.l., 19. lapa.

1961. gadā Rīgas rajona kultūras namā uzsāka darbu pirmais lauksaimniecības novatoru klubs mūsu republikā. Kultūras nama darbiniekiem šo klubu noorganizēt palīdzēja Vissavienības izgudrotāju un racionalizatoru biedrības (VIRB) Latvijas PSR republikāniskā padome. Galvenais klubs uzdevums bija centralizēt un vadīt lauksaimniecības izgudrotāju un racionalizatoru kustību rajonā un propagandēt pirmindnieku darba pieredzi.

Savas izgudrojumus un racionalizācijas priekšlikumus lauksaimniecības novatori noformēja speciālistu vadībā, lai tie atbilstu Vissavienības izgudrotāju un racionalizatoru biedrības prasībām.

Piedaloties kluba rīkotajos pasākumos, lauku novatori guva iespēju ne tikai vairot savas tehniskās, bet arī vispārējās zināšanas, patīkami atpūsties, tikties un dalīties darba pieredzē ar citu rajonu pārstāvjiem.

Ievērojot Rīgas rajona teritorijas plašumu, konsultāciju punktus iekārtoja vairākās vietās, kā, piemēram, padomju saimniecībā "Saliēna", zinātniskās pētniecības saimniecībā "Sigulda" un citur.

Novatoru kluba veiktie pasākumi veicināja tehniskās jaunrades darbu aktivitāti visā rajonā. 1964. gadā Rīgas rajonā bija jau 11 VIRB pirmorganizācijas. Viens no tām darbojās padomju saimniecībā "Olaine", kur 1965. gadā tika izstrādāti 26 racionalizācijas priekšlikumi ar kopējo ekonomisko efektu 5270 rubļi.

Novatoru klubu republikāniskajā skatē 1963. gadā Rīgas rajona novatoru klubs ieguva pirmo vietu.⁶⁰ Labus sasniegumus šajā skatē parādīja arī Bauskas un Valkas rajona novatoru klubi. Labāko novatoru klubu pozitīvā darba pieredze rosināja daudzas kultūrizglītības iestādes pārņemt to darba formas un metodes.

1966. gadā republikas dažādās vietās darbojās jau 23 novatoru klubi.⁶¹ Šo klubu veiktais darbs deva lielu

⁶⁰ LPSR Kultūras ministrijas arhīvs, 5.f., l.apr., 292.l., 71.lapa.

⁶¹ LPSR Ministru Padomes Kultūras nodaļas kārtējais arhīvs.

ieguldījumu ražošanas novatoru apvienošanā, progresīvo darba metožu popularizēšanā, zinātnes un tehnikas sasniegumu ieviešanā ražošanā un līdz ar to sekmēja tautas saimniecības attīstības septiņgadu plāna īstenošanu republikā.

Kultūrizglītības iestāžu devums darbaļaužu audzināšanā tautu draudzības un sociālistiskā internacionālisma garā, cīņā pret reliģiskiem aizspriedumiem, labākās darba pieredzes, zinātnes un tehnikas sasniegumu propagandā neizsmēļ visu kultūrizglītības darba saturu, kaut arī septiņgades periodā izdalās visreljefāk. Kultūrizglītības iestādēs aplūkojamā laika posmā tālāk attīstījās mākslinieciskā pašdarbība, izveidojās tautas universitāšu tīkls, kinolektoriji, dažādas amatieru apvienības. Visas šīs darba formas un metodes sekmēja partijas noteikto komunistiskās audzināšanas uzdevumu īstenošanu.

В. Я. Маркварте. Культурно-просветительные учреждения республики как проводники политики партии в коммунистическом воспитании трудящихся /1959 - 1965 гг./

В статье приводятся мысли и высказывания С.И. Ленина о значении, задачах и основных принципах организации работы культурно-просветительных учреждений, которые легли в основу многих партийных решений, определяющих место и роль клубов, библиотек и музеев в общей системе идеологической работы партии.

Основное внимание автор уделил деятельности культурно-просветительных учреждений Латвийской ССР по коммунистическому воспитанию трудящихся и укреплению связи культурно-просветительной работы с практикой коммунистического строительства. В годы семилетки, по мнению автора, из многогранной деятельности культурно-просветительных учреждений республики можно выделить три основных направления.

Клубы, библиотеки и музеи под руководством партийной организации республики усовершенствовали формы и методы работы по воспитанию трудящихся в духе социалистического интернационализма и дружбы народов. Широко проводились тематические вечера и конференции, посвященные развитию экономики и культуры других советских республик и социалистических стран, декады и недели литературы и искусства братских народов; большое внимание уделялось внедрению и развитию патриотических и боевых традиций, в музеях все шире практиковался обмен экспозиций с другими республиками, во многих городах были созданы клубы дружбы народов.

Серьезным вкладом в осуществление выдвинутой партией задачи овладения всеми трудящимися научным мировоззрением были мероприятия, проводимые культурно-просветительными учреждениями республики по преодолению религиозных пережитков в сознании части советских людей. В этом плане основное внимание автором уделяется процессу зарождения, развития и повышения ответственности новых советских бытовых традиций.

Лекционная пропаганда и наглядная агитация в клубах и библиотеках, усовершенствование содержания деятельности агитбригад, возникновение таких новых форм работы как кабинеты пропаганды передового опыта и клубы новаторов заметно повысили роль культурно-просветительных учреждений в пропаганде достижений науки и передового опыта.

A. Jurciņa

MARKSISMS-LENINISMS
PAR SIEVIETES PERSONĪBAS ATTĪSTĪBAS NOSACĪJUMIEM

Zinātniskā komunisma mācībā svarīga vieta ierādīta jautājumiem par personības vispusīgu un harmonisku attīstību pārejas periodā no sociālisma uz komunismu, kad jāīsteno dzīvē PSKP programmatiskais uzdevums - jāizveido komunistiskās sabiedrības cilvēks, kurā apvienota garīga bagātība, morālā skaidrība un fiziskā pilnība.

Vispusīgi attīstīta personība ir ne tikai komunisma celtniecības procesa nepieciešamība, bet arī nākotnes sabiedrības iekšējās organizācijas prasība. Komunismu nevar sasniegt, ja tā veidošanā nepiedalās visi darbaļaudis. Pirmkārt, jau tādēļ, ka lielu un sarežģītu uzdevumu atrisināšanā vajadzīgs radošs darbs, visu talantu un spēju mobilizācija. Otrkārt, tikai piedaloties jaunās sabiedrības celtniecības darbā, sabiedrības locekļi apgūst jaunās, komunistiskās rakstura iezīmes. Bez augsta apzinīguma, bez noteikta intelektuālā un morālā līmeņa nevar realizēt komunistiskās sadzīves principus, apgūt prasmē saprātīgi un saudzīgi izmantot sabiedrības materiālās un garīgās vērtības. Tādēļ nepieciešams teorijā un praksē paredzēt un realizēt konkrētus pasākumus k a t r a sabiedrības locekļa vispusīgai attīstībai. Šis uzdevums izvirza prasību personības attīstības izziņā iet no vispārējā caur sevišķo uz atsevišķo - uz āķīru, sociālo slāņu, vecuma un dzimumu grupu izdalīšanu. Zinātniskā komunisma kursā personības attīstības nosacījumi visumā apskatīti pārāk vispārināti, neizdalot vīrieša un sievietes personības veidošanās specifiku. Jāpiekrīt N.Ponomarenko izteiktai atziņai, ka personības izpētē būtībā par pamatu tiek ņemta vīrieša personība¹.

I Н.П.Пonomаренко. Развитие и формирование личности женщины. Автореферат. Издательство Ленинградского Государственного университета, 1969, стр.3.

Uzsverot nepieciešamību konkrēti pētīt dažādu sabiedrības slāņu dzīvi, jau A.Bēbelis norādīja uz nepietiekošu sievietes specifiskā stāvokļa novērtējumu: "Arī par tautu runādami, mēs domājam gandrīz vienīgi par vīriešiem!"¹

Lai izzinātu sievietes personības attīstības nosacījumus, nepieciešams ņemt vērā dzimumu atšķirības, to apstākļu ipatnības, kuros veidojas sievietes personība, un no pagātnes mantotās dzimumu sociālās nevienlīdzības palielas.

Sievietes īpašās lomas, viņas sociālo un bioloģisko funkciju nosacītās personības veidošanās ipatnības ir objektīva esamība, kuru nedrīkst ignorēt. Sievietes ir apmēram puse no cilvēces, Padomju Savienībā - 53,9 % no iedzīvotājiem un 50% no tautas saimniecībā nodarbinātiem. Latvijas PSR 52% tautsaimniecībā strādājošie ir sievietes.²

Sociālistiskās sabiedrības attīstības pašreizējā posmā ir pārāgrī uzskatīt, ka sieviešu jautājums ir pilnībā atrisināts, dzimumu sociālā vienlīdzība jau realizēta?³

Sieviešu jautājums kā sociāla problēma radās līdz ar kapitālisma attīstību, sievietēm iesaistoties sabiedriskajā ražošanā. Tā būtība ir prasības pēc sievietes ekonomiskās, politiskās un juridiskās līdztiesības visās dzīves nozarēs, pēc vienlīdzīga stāvokļa sadzīvē un ģimenē, kā arī pēc vienādām iespējām tiesisko vienlīdzību realizēt dzīvē.

Šis kapitālismā izaugšās prasības realizējamās tikai pēc sociālistiskās revolūcijas sociālisma un komunisma celtniecības gaitā.

Sociālistiskās sabiedrības veidošanas gaitā tika veikti politiski, ekonomiski, kultūras un organizatoriski pasā-

1 A.Bēbelis. Sieviete un sociālisms. R., 1912., 75.lpp.

2 Женщина в СССР. М., "Статистика", 1970, стр. 4.

3 Skat. Большая Советская Энциклопедия, raksts Женское движение, kurā teikts, ka PSRS sieviešu jautājums atrisināts galīgi un pilnīgi.

kumi, lai likvidētu sievietes apspiestību. Vīriešu un sieviešu tiesiskā vienlīdzība ir konstitucionāli garantēta visās dzīves nozarēs. Tātad pašos pamatos un noteicošajā daļā sieviešu jautājums sociālisma apstākļos ir atrisināts. Sievietes tiesiskā vienlīdzība veicina sabiedrisko progresu un pilnveido sievietes personību. No visiem PSRS tautas saimniecībā nodarbinātiem speciālistiem ar augstāko izglītību 52% ir sievietes. Sievietes ārstes ir 72%, izglītības darbinieces - 69%, katrs trešais inženieris un jurists ir sieviete.¹ Tiek ievērots leņķiniskais princips par sieviešu darbību valsts pārvaldē.

Tomēr sieviešu skaits atbildīgos amatos augstākos valsts varas un sabiedrisko organizāciju orgānos, kā arī starp izcilie zinātnes, mākslas u.c. radošo specialitāšu pārstāvjiem neatbilst savam īpatsvaram tautsaimniecībā. Tas daļēji izskaidrojams ar būtiskām atšķirībām tiesiskās vienlīdzības izmantošanas reālās iespējās. Sievietēm joprojām saglabājas papildu slodze mājsaimniecībā un bērnu audzināšanā, kas aizņem lielu daļu no ārpusdarba laika, ierobežo personības vispusīgu attīstību un kvalifikācijas celšanu. Līdzīgi būtiskām atšķirībām starp garīgā un fiziskā darba darītājiem, starp pilsētām un laukiem, saglabājas arī atšķirības sievietes un vīrieša sociālajā stāvoklī un sadzīvē. Sadzīves rakstura grūtības, pienākumi mājsaimniecībā un bērnu audzināšanā bieži vien kļūst par šķērslī sievietes profesionālajai un garīgajai izaugsmei, talantu un spēju attīstībai, tādēļ daļa sieviešu sāk izvairīties no savu specifisko - mātes pienākumu pildīšanas. Tas viss rada jaunas sociālas problēmas - dzimstības samazināšanos, ģimenes nestabilitāti, kas apdraud sabiedrības ražošanas spēku atražošanu.

No teiktā secināms, ka pašos pamatos sociālisma sieviešu jautājums ir atrisināts, bet nav pilnībā panākta

I

¹ "Женщины в СССР". М., "Старый журнал", 1970, стр. 6.

sieviešu un vīriešu faktiskā sociālā vienlīdzība, nav vēl vienādu iespēju sievietes un vīrieša personības attīstībai. Sociālās vienlīdzības problēma izvirzās kā viena no galvenām problēmām sievietes personības pilnveidošanās procesā pašreizējā posmā.

Mūsdienās vēl nav pietiekošas materiālās bāzes sociālo problēmu pilnīgai atrisināšanai. Tādēļ sievietes personības attīstībai prasīt komunistiskās sabiedrības apstākļus būtu utopijs, tomēr mūsu sabiedrības ražošanas spēku attīstība, zinātniski tehniskā revolūcija dod jaunas iespējas sievietes sociālā stāvokļa uzlabošanai. Jautājuma analizē būtu jāievēro I.Kona metodoloģiskais norādījums: "Nostādes, kas ir teorētiski pareizas attiecībā uz nobriedušu komunistisku sabiedrību, būs pārspīlētas, nereālas, ja tās pielietos tagad. No otras puses, teorija, kas nepaceļas pāri šodienas līmenim, neparāda vēsturisko perspektīvu un jau tādēļ vien kļūst konservatīva!"¹

Visā sabiedriskās attīstības gaitā līdz pat marksistiskās filozofijas sākumiem sievietes personības izziņā pieiets no dažādiem viedokļiem, absolutizējot atsevišķus personības struktūras elementus - gan bioloģiskos, psiholoģiskos, fizioloģiskos u.c. Gnozeoloģiskās kļūdas sievietes personības izziņā tika izmantotas sociālā beztiesīguma un nomāktības attaisnošanai. Faktiski līdz marksisma atklātajai sabiedrības materiālistiskajai izpratnei un cilvēka būtības kā sabiedrisko attiecību kopuma atklāsmei arī nevarēja būt pareiza sievietes stāvokļa un personības vērtējuma, kaut gan sievietes personības izpratnes izkropojumi buržuāziskajā filozofijā turpinās joprojām arī mūsu dienās.

K.Markss un F.Engelss deva būtiski jaunu pieeju sievietes jautājuma risinājumam. Viņiem pieder nopelni:

¹ I.Kons. Personības socioloģija. R., "Liesma", 1969., 262.lpp.

1) sievietes apspiestības un viņas personības attīstības atpalcības sociālo cēloņu noskaidrošanā;

2) sievietes sociālās atbrīvošanās kā kopējās proletariāta atbrīvošanās cīņas sastāvdaļas izpratnē;

3) dzimumu sociālās vienlīdzības realizācijas programmas izstrādāšanā.

V.I. Leņins bagātināja marksismu ar mācību par veidiem un līdzekļiem dzimumu faktiskās vienlīdzības nodrošināšanai.

Nozīmīgu ieguldījumu sieviešu jautājuma marksistiskā atrisināšanā devuši tādi marksisma propagandētāji kā A.Bēbelis un K.Cetkina.

Personības marksistiskā izpratne kā būtisko, noteicošo izvirza sociāli determinētās īpašības un pazīmes. Cilvēks nav tikai dabas daļa, bioloģiska būtne kā to vienpusīgi vērtēja pirmsmarksistiskais materialisms, bet biosociāla būtne, ko veido daba un sabiedriskās attiecības, pie kam pēdējās ir noteicošās personības attīstībā, sastāda personības būtību. "Personība ir indivīds, kas darbojas kā vēsturiski konkrētu sabiedrisko attiecību produkts, to individualizēts iemiesojums un ietekmē šīs sabiedriskās attiecības samērā ar saviem spēkiem un spējām, kā arī atkarībā no stāvokļa, kādu viņš ieņem sabiedrībā!"¹

Personību sastāda īpašību kopums, kuras izveidojušās indivīda un sabiedrības savstarpējos sakaros. Kādas īpašības raksturo personību? V.Tugarinova dotais personības jēdziens ietver personību raksturojošās īpašības: personība ir cilvēks, kuram ir vēsturiski noteikts saprātīgums un atbildība sabiedrības priekšā, kurš saskaņā ar savām spējām realizē noteiktas tiesības un pienākumus, ar savu individuālo darbību veicina sabiedrības attīstību un kura dzīves veids ir atbilstošs viņa laikmeta un šķiras ideāliem.²

¹ G.Ebels. Personība sociālistiskajā iekārtā. R., LVU, 1968, 4.

² В.П.Тугаринов. Личность и общество. М., "Мысль", 1965, стр. 88.

Īsumā jāapskata šo īpašību izpausmes īpatnības sievietes personībā.

SAPRĀTĪGUMS. Ar saprātīgumu kā personības pazīmi apzīmējam cilvēka gudru, saprātīgu attieksmi pret sabiedrību un sevi, zināmu uzskatu plašumu un domas patstāvību, spēju saprātīgi darboties.

Saprātīgums attīstījās pakāpeniski sabiedrisko attiecību un darba procesa attīstības gaitā. Tā kā sievietes sabiedrisko attiecību loks un piedalīšanās sabiedriskajā darbā bija vēsturiski ierobežota, tad jau šajā pazīmē slēpjas sievietes prāta attīstības zināma atpalicība un vienpusība. Arī audzināšana un sabiedriskā doma bija vērsta tikai uz to īpašību ieaudzināšanu, kas saistās ar sievietes lomu ģimenē.

ATBILDĪBA. Atbildība ir cilvēka spēja paredzēt savas darbības vai bezdarbības rezultātus un vadīties no tā, kādu labumu vai ļaunumu viņa rīcība var radīt sabiedrībai. Jo attīstītāka personība, jo augstāka tās atbildības izjūta. Tā kā sievietes personības attīstība notika ilgstošā pakļautības stāvoklī, tika ieaudzīnāta liela atbildība ģimenes galvas, reliģijas un sabiedriskās domas priekšā. Šī sakāpinātā atbildība nebūt neliecināja par personības attīstību, tā bija ārkārtīgi šaura, ierobežota ar ģimenes loku, vairumā gadījumu bez rīcības izvēles brīvības. Atbildību raksturoja nesamērojamība ar tiesībām. Tomēr jāpiebilst, ka atbildības pozitīvais moments joprojām saglabājas sievietes emancipācijas gaitā, par ko liecina arī samērā mazais sieviešu izdarīto pretsabiedrisko pārkāpumu un noziegumu skaits.

BRĪVĪBA. Personības brīvība veidojas, pirma, no rīcības brīvības pakāpēm un formām, kuras noteikusi valsts, politiskās partijas un sabiedriskā tikumība. Otrkārt, no pašas personības iespējām izmantot dotās brīvības. Personības brīvība mūsdienās izpaužas profesijas un nodarbošanās izvēlē, kritikas, vārda, preses brīvībā, sadzīves iekārtošanā u.c. Sieviete tika paredzēta ārkārtīgi

ierobežotas iespējas, un tās pašas sava apspiestā stāvokļa dēļ ne vienmēr tā varēja izmantot. Vispārīgos vilcienos raksturojot sievietes stāvokli antagonistisku šķiru sabiedrībā, marksisms-ļeņinisms kā galveno raksturojošo momentu uzsver sievietes divkārtšo apspiestību.

Pirmkārt, sieviete cieš dēļ pakļautā stāvokļa ģimenē, pilnīgas atkarības dēļ no vīriešu dzimuma.

Otrkārt, dēļ sociālā beztiesīguma, ekonomiskās atkarības un ekspluatācijas kā proletāriete kapitālistiskajā sabiedrībā. "Daudz šķēršļu un kavēkļu, ko vīrietis nepazīst, sievietei stājas pretī uz katra soļa. Daudz tiesību un brīvību, ko vīrietis bauda, ir peļamas un noziedzīgas, ja tās izlieto sieviete. Sieviete cieš kā sociāla un kā dzimuma būtne!"¹

Personības brīvība nav šķirama no sabiedrības vispārējās brīvības. Antagonistisku šķiru sabiedrībā apspiesto šķiru vīriešu personības brīvība ir ļoti ierobežota. Atrodoties divkārtšā apspiestībā, šī personības iezīme sievietēm tika ļoti vāji attīstīta pat salīdzinājumā ar savas šķiras vīriešiem.

INDIVIDUALITĀTE. Ar individualitāti saprotam personības garīgo un fizisko spēju un pazīmju neatkārtojamo kompleksu. Jo attīstītāka, bagātāka personība, jo skaidrāk izpaužas individualitāte. Tās attīstību veicina cilvēka daudzveidīgie sabiedriskie sakari: darbs kā spēju un personības pilnveidošanās pamats, sabiedriski politiskā darbība un dalība mākslinieciskā jaunradē. Individualitātes attīstības pamats ir brīvais laiks, kurā personība veic sevis pilnveidošanu. Bet, kā liecina sociologiskie pētījumi, sievietēm brīvā laika budžets ir 2-3 reizes mazāks nekā līdzīgos apstākļos vīriešiem², tātad tikpat reizes mazākas iespējas personības vispusīgai attīstībai. Sīkās, bet

¹ A.Bēbelis. Sieviete un sociālisms. R., 1912., 75.lpp.

² Skat. H.Mincs, A.Nepompaščijs. Ārpusdarba laiks. R., "Liesma", 1970., 109. un 124.lpp.

bezglāda daudzās ikdienas rūpes sadrumstalēja spēju un talantu attīstību. Tādēļ arī vēsturē tik niecīgs ir sieviešu - ievērojamo personību skaits. Sievietes individualitāte attīstījās vienā virzienā - kā sava ģimenes pavarda sargātājas un dzimtas turpinātājas. Tomēr arī šādai ierobežotai, vienpusīgai sievietes spēju attīstībai bija sabiedriskā vērtība, jo kalpoja sabiedriskajam progresam, saglabājot, vairojot un audzinot cilvēku cilti. Šajā virzienā sievietes individualitāte tika attīstīta līdz pilnībai un savus pozitīvos momentus joprojām saglabā.

PERSONĪBAS PAŠCIEŅA. Ir cilvēka sevis kā personības apzināšanās, savu tiesību aizsardzība un pienākumu pildīšana. Pašcieņa izpaužas konkrētai personībai raksturīgā dzīves un izturēšanās veidā. Valdošās šķiras neatzina tautas masas par personībām, līdz ar to pazemoja viņu pašcieņu. Cīņā par sava stāvokļa uzlabošanu, sociālo vienlīdzību attīstījās tautas masu pašapziņa un pašcieņa. Sievietes pašapziņas attīstību kavēja viņas sabiedriski ekonomiskais stāvoklis, filozofiskās mācības un reliģija, aicinot sievieti savu pašapliecinājumu meklēt ģimenē. Tikai iesaistoties sabiedriskajā ražošanā, kapitalisma apstākļos sāka attīstīties plašu sieviešu masu pašapziņa, pašcieņa, cīņa par sava stāvokļa uzlabošanu. Radās sieviešu jautājums kā sociālā problēma.

No konspektīvi apskatītās personības iezīmju izpausmes specifikas sievietes personībā varam secināt, ka antagonistisko šķiru sabiedrībā sievietes personība nevarēja attīstīties līdzvērtīgi vīrieša personībai. Tas tomēr nenozīmē, ka sieviete kļūtu par personību tikai sociālismā. Marksisms atzīst, ka katrs cilvēks jebkurā sabiedriskajā formācijā ir personība tajā nozīmē, ka viņam ir personības iezīmes, kaut arī minimālā pakāpē.¹

¹ В.П.Тугаринов. Личность и общество. М., "Мысль", 1965, стр. 193.

Personības attīstības marksistiskā izpratne prasa vēsturisko apstākļu pētīšanu, ņemot vērā sociālos un dabiskos procesus cilvēka attīstībā. Sievietes personības attīstība jāapskata saistībā ar viņas stāvokli konkrētā sabiedriski ekonomiskajā formācijā.

Tā kā galvenais cēlonis sievietes personības ierobežotā attīstībā bija sociālā nevienlīdzība, tad kā priekšnoteikums sievietes personības brīvai attīstībai izvirzās sociālās vienlīdzības radīšanas uzdevums.

Vienlīdzības ideja starp dzimumiem nebija jauna, tikai marksisms deva tai pareizo izpratni un norādīja konkrētus ceļus tās realizēšanai.

Jāapskata nevienlīdzības cēloņi, tās raksturs un nevienlīdzības marksistiski leģitīmiskā izpratne.

Kritizējot mācības par bioloģisko un fizioloģisko atšķirību noteicošo lomu, vēsturiskais materialisms, izsekojot sievietes stāvoklim sabiedrībā no pirmatnējās kopienas, parāda sociālo faktoru noteicošo lomu sievietes kā personības attīstībā.

Tā F.Engelss norāda, ka "sabiedrības attīstības pirmākumā sieviete nebija pakļauta stāvokli. Pie visām mežoņu un vēl barbaru ciltīm sievietes ne tikai hauda brīvību, bet arī iepem ļoti cienījamu stāvokli!"¹ A.Bēbelis uzsver, ka "vispār senajos laikos starpība starp sievieti un vīrieti fizisko un gara spēju ziņā bija daudz mazāka nekā mūsu dienās. Gandrīz pie visām mežoņu un barbaru tautām sievietes smadzenes svāra un lieluma ziņā ir daudz tuvākas vīriešu smadzenēm nekā civilizētās tautās."² Šeit jāpiebilst, ka N.Ponomarenko, balstoties uz dzimumu atšķirību biofizioloģiskiem un psiholoģiskiem pētījumiem, secina, ka zinātniskā antropoloģija noliedz bioloģiskā un psihiskā kontrasta

¹ F.Engelss. Ģimenes, privātipašuma un valsts izcelšanās. R., LVI, 1946., 46.lpp.

² A.Bēbelis. Sieviete un sociālisms. R., 1912., 21.lpp.

universālo raksturu starp sievieti un vīrieti. Atšķirības gan ir visās strukturās un pazīmes, tomēr šīs atšķirības starp atsevišķiem vienā dzimuma indivīdiem nav mazākas kā starp pretējiem dzimumiem. Bioloģiskās atšķirības parāda nevis viena dzimuma pārākumu pār otru, bet tikai katra specifiku, un šāda rakstura atšķirības nav noteicošas personības īpašību attīstībā.¹

Sievietes līdztiesīgo un cienijamo stāvokli pirmatnējās sabiedrības matriarhāta periodā netraucēja viņas bioloģiskās funkcijas, jo šī stāvokļa pamatā bija sievietes vieta un loma pirmatnējās ražošanas attiecībās. Viņas darbs eksistences līdzekļu sagādāšanā bija noteicošais salīdzinājumā ar vīrieša nedrošiem medību ieguvumiem. Attīstoties ražošanai un darba dalīšanai, par galveno cilvēku eksistences avotu kļuva vīriešu darbs zemkopībā un lopkopībā. "Tas pats cēlonis, kas senāk sievietei bija nodrošinājis viņas valdību mājās - viņas aprobežošanās ar mājas darbu, šis pats cēlonis tagad mājās nostiprināja vīrieša valdību. Tas zaudēja savu nozīmīgumu, salīdzinājumā ar vīriešu darbu."² Tā sieviete darba dalīšanas rezultātā zaudēja savu ekonomisko neatkarību un līdz ar to līdztiesīgo stāvokli.

Notiek privatīpašuma uzkrāšanās un mainās ģimenes raksturs un funkcijas. Abām pusēm viegli pārtraucamo laulību pāra ģimenē nomaina monogāmā ģimene, kuras galvenā funkcija ir tēva īpašuma vairošana un nodošana mantojumā s a v i e m pēcnācējiem. "Tas bija pirmais ģimenes veids, kura pamatā nebija dabiski, bet ekonomiski nosacījumi. Vīra valdīšana ģimenē un tādu bērnu radīšana, kas varēja būt vienīgi viņa bērni un kam bija jāamanto viņa manta - vienīgi tads bija vienlaulības mērķis!"³

1 Н.П.Пономаренко. Развитие и формирование личности женщины. Автореферат. Д., ЛГУ, 1969, стр. 10.

2 F.Engelss. Ģimenes, privatīpašuma un valsts izcelšanās. R., LVI, 1946., 145.lpp.

3 Turpat, 59.lpp.

Pilnīgi izmainās arī sievietes tiesiskais stāvoklis. "Mātes tiesības nozīmēja cilvēku vienlīdzību. Tēva tiesības nozīmēja privātipašuma visvarenību. Reizē ar to tēva tiesības nozīmēja sievietes apspiestību un kalpību!"¹

"Mātes tiesību gāšana bija sieviešu dzimuma pasaulvēsturiska sakāve. Virietis sagrāba vadības grožus arī mājās, bet sieviete zaudēja savu cieņas pilno stāvokli, kļuva par kalponi, vīrieša iegribas verdzeni, par vienkāršu rīku bērnu dzemdēšanai. Šo pazemojošo sievietes stāvokli pakāpeniski liekulīgi uzspodrināja, vietām ietērpa maigākā formā, bet nebūt neatcēla!"²

No minētā secināms, ka "abu dzimumu tiesiskā nevienlīdzība, kuru esam mantojuši no agrākajām sabiedriskajām attiecībām, nav sievietes saimnieciskās apspiešanas cēlonis, bet gan sekas!"³ Tātad sievietes personības attīstības noteicošie faktori bija nevis bioloģiski fizioloģiskie, bet gan viņas stāvoklis sabiedriskajā ražošanā un sabiedrisko attiecību sistēmā. Lai varētu attīstīt savas spējas un saglabāt rīcības brīvību, sievietei bija jābūt brīvai no ģimenes. Kā apsūdzību sievietes pazemotajam stāvoklim antīkajā ģimenē F.Engelss uzsver rūgto patiesību, ka tikai uz "prostitūcijas pamata attīstījās vienīgie grieķu sieviešu raksturi, kuras ar savu prātu un mākslas gaumi pacēlās pāri vispārējam antīko sieviešu līmenim. Bet tas apstāklis, ka vispirms bija jātop par heteru, lai kļūtu par sievieti, ir atēniešu ģimenes visbargākais nosodījums!"⁴

Sadalot sieviešu un vīriešu eksistences ekonomiskos nosacījumus, cilvēce sadalīja arī viņu fizisko, garīgo, psihisko, politisko un tikumisko attīstību. Ražošanas spēku

¹ A.Bēbelis. Sieviete un sociālisms. R., 1912., 26.lpp.

² F.Engelss. Ģimenes, privātipašuma un valsts izcelšanās. R., LVI, 1946., 53.lpp.

³ Turpat, 66.lpp.

⁴ Turpat, 59.lpp.

attīstība, īpašuma uzkrāšanās bija nenoliedzams vēsturisks progress, bet līdz ar to sākās laikmets, kurā "katrs progress ir reizē arī relatīvs regress, kur vienu labklājība un attīstība panākama ar citu ciešanām un attīstības apspiešanu".¹ Tam cēlonis bija "ierobežotie ražošanas spēki, kuru veiktā ražošana, kas visai sabiedrībai bija nepietiekama, tikai tad deva iespēju attīstībai, ja vieni savas vajadzības apmierināja uz citu rēķina, un tāpēc - mazākums ieguva attīstības monopolu, kamēr vairākums, cīnoties par visnepieciešamāko vajadzību apmierināšanu, bija izslēgti no attīstības".² Minētais atzinums attiecināms ne tikai uz šķiru, bet arī ģimenes attiecībām, jo ne jau vīriešu ļaunā griba radīja sievietes nevienlīdzīgo stāvokli, bet ražošanas spēku nepietiekamā attīstība, nespēja nodrošināt visiem ģimenes locekļiem vienādas attīstības iespējas.

Sociālās nevienlīdzības cēloņi saglabājas visās antagonistisku šķiru sabiedrības un izpaužas:

- 1) ekonomiskā stāvokļa nevienlīdzībā, nevienādā vietā un lomā ražošanas attiecībās;
- 2) nevienlīdzībā sabiedriski politiskajā dzīvē un līdz ar to arī pārējās sabiedriskajās attiecībās;
- 3) ģimenē, kur krustojās dažādas sociālās pretrunas;
- 4) sabiedriskās apziņas formās, sabiedriskajā domā par sievietes vietu un lomu sabiedrībā.

Cīnoties par sieviešu jautājuma pareizu atrisinājumu, marksismam-ļēņinismam vajadzēja noskaidrot arī pašu vienlīdzības jēdziena izpratni.

Pagājušā gadsimtā bija izplatīta bioloģiskā teorija dzimumu nevienlīdzības pamatošanai. Tā mācīja, ka nav nozīmes runāt par vīriešu un sieviešu līdztiesību, jo dabiskās atšķirības nav novēršamas. Tā, piemēram, vācu sociāldemokrā-

¹ F.Engelss. Ģimenes, privātipašuma un valsts izcelšanās. R., LVI, 1946., 53.lpp.

² K.Markss un F.Engelss. Vācu ideoloģija. R., LVI, 1963., 66.lpp.

tijas sieviešu jautājuma teorētiķe L.Brauna sieviešu stāvokli novērtē kā mūžīgu, fatālu nevienlīdzību, kuras pamatā ir bioloģiskie, dzimtas turpinātājas uzdevumi. Būtībā ar mācību par sievietes "bioloģisko tragēdiju" viņa noslēpj sieviešu jautājuma šķirisko būtību.¹

Pilnīgi pretēja bija otra galējība. Buržuāziskās feministes savās vienlīdzības prasībās ignorēja sieviešu organisma fizioloģiskās īpatnības un uzstājās pret speciālo likumdošanu sievietes darba aizsardzībā. Viņu piekritējās "Sieviešu līdztiesības savienības" locekles cariskajā Krievijā reklamēja sieviešu krāvēju un citu īsti smago darbu kā vienlīdzības apliecinājumu.

Pret šiem nepareizajiem uzskatiem cīnījās sociālisti-marksisti. Tā 1893.g. Starptautiskais sociālistu kongress Cīrihē pieņēma lēmumu par strādnieču aizsardzību. Tajā tēkts, ka zināma daļa buržuāziskās sieviešu kustības pārstāvju noraida jebkādu likumdošanu, kas aizsargātu strādnieču intereses ar iegānu, it kā tā apdraudētu sievietes vienlīdzības un brīvības ideju, kā arī nerāķinās ar sievietes specifisko mātes lomā. Tādēļ kongress uzskata par visu zemju strādnieku pienākumu cīnīties par strādnieču darba aizsardzības likumdošanu.

V.I.ļeņins uzsvēra, ka ar "vienlīdzību komunisti saprot sociālo vienlīdzību, bet nekādā gadījumā ne atsevišķu personu fizisko un garīgo spēju vienlīdzību".² Individuālās un dzimumu atšķirības ir tieši tās, kas vienlīdzības problēmu padara tik aktuālu. Tikai sociālās nevienlīdzības pamats nav meklējams ne bioloģiskajās (dzimums, vecums), ne individuālajās (psihe, raksturs, temperaments, spējas) personības īpatnībās, bet gan sabiedriskās esamības apstākļos. Nekāda cita saturs sociālās nevienlīdzības jēdzienā nav.

¹ В.Л.Бильшай. Равноправие женщины как конституционный принцип государственного строительства в СССР. М., МГУ, 1952, стр. 54.
² V.I.ļeņins. Raksti, 20.sēj.,127.lpp.

Vienlīdzības - nevienlīdzības kategorijas raksturo sabiedriskās attiecības no to reālo apstākļu puses, tiesībām, iespējām, kuras ir sociālo grupu un indivīdu rīcībā. Vienlīdzība nozīmē vienādas attiecības pret ražošanas līdzekļiem, vienādas tiesības uz darbu, profesijas izvēli un vienādu samaksu par vienādu darbu, vienādas tiesības uz izglītību un dalību valsts, politiskajā un sabiedriskajā dzīvē. Šīm tiesībām jābūt par pamatu sievietes reālām iespējām ieņemt vienādu ar vīrieti stavokli sabiedrībā, ražošanā, sabiedriski politiskajā un garīgajā darbā.

Marksisms-leņinisms izstrādāja arī mācību par tiesiskās un faktiskās dzimumu sociālās vienlīdzības sasniegšanas ceļiem un nosacījumiem, Sieviešu atbrīvošanas jautājumu marksisms saista ar vispārējo atbrīvošanos no ekspluatācijas, ar antagonistisko šķiru likvidāciju. F.Engelss norāda, ka sievietes apspiesība un šķiru apspiestība veidojusies vēsturiski vienā laikmetā. "Pirmā šķiras apspiestība sakrīt ar apspiegtību, kuru izdara vīriešu dzimums, kalpinādams sieviešu dzimumu."¹

Sievietes atbrīvošana, sociālā vienlīdzība nav iespējama privātkapitāla iekārtā, ekspluatācijas attiecībās. Atbrīvošanās ved caur šķiru cīņu un sociālistisko revolūciju. Sieviešu jautājums ir proletariāta revolucionārās cīņas, sociālisma un komunisma celtniecības uzdevumu sastāvdaļa. Komunisti atmaskoja buržuāzisko feministu centienus atraut sieviešu kustību no proletariāta kopējās cīņas, pārvērst to par kustību pret vīriešiem vispār. "Ne pret savas šķiras vīriešiem, bet kopā ar tiem strādniecēm-sievietēm jācīnās par pilnīgu un vispusīgu atbrīvošanos"² aicināja Klāra Cetkina.

Marksisti atmaskoj buržuāzisko reformistu maldīgo

¹ F.Engelss. Ģimenes, privātīpašuma un valsts izcelšanās. R., LVI, 1946., 60.lpp.

² К.Цеткин. Социализм придет к победе только вместе с женщиной-пролетаркой. М., Госполитиздат, 1960, стр. 9

ilūziju ienešanu strādnieču kustībā. "Ja arī kapitalistiskā sabiedrība pasludinātu tiesisko vienlīdzību, tomēr ar to nebūtu iznīcināta ne vien verdzība, par kādu uzskatāma tagadējā laulība ļoti daudzām sievietēm, ne prostitūcija, ne materiālā atkarība no vīra,"¹ brīdināja A.Bēbelis.

Krievijas proletariāts, gatavojoties revolūcijai, realizēja Ļeņina norādījumu: no darba sievietes rezervēm izveidot strādniešu un zemniešu aktīvu cīnītāju armiju, reizē veidojot viņu politisko un šķirisko apziņu. K.Cetkina atmiņās par Ļeņinu uzsver augsto novērtējumu, kādu revolūcijas vadonis devis sievietēm: "Proletārietes revolūcijas laikā turējās vareni. Bez viņām mēs neuzvarētu. Viņas turās, iztur tādēļ, ka ir par Padomēm, par brīvību un komunismu. Jā, mūsu strādnieces ir lieliskas, viņas ir šķiru cīņas cīnītājas."²

Pēc revolūcijas nekavējoties tika veikti pasākumi tiesiskās vienlīdzības realizēšanai. Bet tas bija tikai nepieciešamais solis pretim daudz grūtākam uzdevumam - faktiskās sociālās vienlīdzības realizēšanai. V.I.Ļeņins uzsvēra, ka "vienlīdzīgu tiesību piešķiršana pati par sevi vēl nevar atrisināt sievietes jautājumu, jo vienlīdzība pēc likuma vēl nav vienlīdzība dzīvē."³ Tiesiskā vienlīdzība ir "tikai pirmais solis uz sievietes atbrīvošanu. Otrais un galvenais solis - privātpašuma atcelšana uz zemi, fabrikām, rūpnīcām. Ar to un tikai ar to paveras ceļš pilnīgai un patiesai sievietes atbrīvošanai, tās atbrīvošanai no "mājas verdzības" ar pāreju no sīkās, savrupās mājsaimniecības uz lielo, sabiedrisko."⁴ Mācība par sievietes faktisko atbrīvošanu kalpo kā teorētisks pamats to daudzveidīgo līdzekļu un formu pielietošanā, kurām jāisteno vīrieša un sievietes sociālā vienlīdzība.

1 A.Bēbelis. Sieviete un sociālisms. R., 1912., 6.lpp.

2 К.Цеткин. Воспоминания о Ленине. М., Госполитиздат, 1955,

3 V.I.Ļeņins. Raksti, 30.sēj., 338.lpp. стр. 41.

4 Turpat, 32.sēj., 136.lpp.

Kā galvenos sievietes personības līdzvērtīgas attīstības nosacījumus marksisma-ļepinisma pamatlicēji izvirza:

- 1) sievietes piedalīšanos sabiedriskajā ražošanā;
- 2) dalību sabiedriski politiskajā un radošajā darbā;
- 3) ģimenes attiecību demokratizāciju;
- 4) atpalikušu uzskatu par sievietes vietu un lomu pārvarēšanu.

Patiesa sievietes atbrīvošana, viņas sociālā vienlīdzība ar vīrieti nav iespējama, kamēr viņa nevar piedalīties sabiedriski derīgajā darbā, jo darbs ir personības veidošanās pamatnosacījums. Bet darba raksturs var būt visai dažāds. Būtībā sieviete nekad nav bijusi ārpus darba sfēras. Ar darbu šeit jāsaprot darbs socialistiskās tautsaimniecības sistēmā, bet ne mājsaimniecībā, kas ir "lielāko tiesu pats neražīgākais, pats mežonīgākais un pats smagākais darbs, ko veic sieviete. Šis darbs ir ārkārtīgi sīks un nesatur sevī nekā tāda, kas kaut cik veicinātu sievietes attīstību"¹ Šeit nav domāts arī darbs kapitalistiskā uzņēmumā, kas bija pozitīvs faktors sievietes kā personības attīstībā, jo palīdzēja atbrīvoties no patriarhālās mājsaimniecības. Naturālajā saimniecībā sieviete atrada darbu un eksistences līdzekļus, kā arī savas dzīves jēgu. Līdz viņas apziņai pat nenonāca doma par beztiesību sabiedrībā. Tikai kapitalismā, uzsver K.Četkina, miljoni sieviešu bija spiestas meklēt darbu un iztiku ārpus ģimenes. Un tikai tad viņas apjauta, ka sociālā beztiesība liedz viņām aizsargāt savas intereses².

Tehnikas attīstība kapitalismam deva iespēju izmantot sieviešu un bērnu darba spēku. Sieviešu darbs kapitalistiskajā ražošanā kļuva sabiedriski nepieciešams, bet sieviete nonāca divkāršā apspiestībā. Neskatoties uz to,

¹ V.I.Čepins. Raksti, 30.sēj., 24.lpp.

² К.Четкин. Социализм придет к победе только вместе с женщиной-пролетаркой. М., Госполитиздат, 1960, стр. 15.

sievietes darbs bija tas ekonomiskais pamats, bez kura sievietes emancipācija un līdztiesība nebūtu iespējama.

Cariskajā Krievijā nodarbošanās izvēle un izglītības iegūšana sievietēm bija sevišķi ierobežota. Līdzās valsts likumiem arī paražas un tradīcijas par īsto sievietes nodarbošanos ārpus ģimenes uzskatīja kalpones un dienestmeitas darbu. Viņas arī bija ap 55% no nodarbināto sieviešu skaita. Pārējās strādāja rūpnieciska rakstura uzņēmumos un pavisam nīcīgs skaits garīgā darba nozarēs. Darbs vadošos amatos valsts un sabiedriskajās organizācijās, kā arī darbs zinātnē sievietei nebija pieejams. Tā, piemēram, izcilajai matemātiķei, profesorei Kovaļevskai uz lūgumu strādāt Krievijā Pēterburgas Zinātņu Akadēmijas prezidents atbildēja: "Tā kā katedras mūsu universitātēs sievietēm ir slēgtas, neskatoties uz to, kādas arī nebūtu to spējas un aicinājums, tā arī Kovaļevskas kundzei mūsu tēvzemē nav vietas!"¹

Pazīstams ir K. Marksa atzinums, ka cilvēka daba iekārtota tā, ka cilvēks spēj sasniegt savu pilnību, vienīgi strādādams laīkbiedru pilnveidošanas labā, viņu laimes labā. Un tieši darba procesā mainās arī paša subjekta daba, attīstās spējas, pilnveidojas cilvēka saprāts un jūtas.

Darbs sociālistiskā kolektīvā ir pamats komunistiskā pasaules uzskata veidošanai, patriotisma un internacionālisma jūtu audzināšanai. Marksisma-ļeņinisma pamatlicēji jautājumu par sievietes iesaistīšanu sabiedriskajā darbā risināja konkrēti, paredzot reālās grūcības un problēmas. Engels un Ļeņins šo problēmu saista ar sievietes mātes un mājseimnieces pienākumiem. Viņi ir pret vulgarizētu vienlīdzību, prasa piemērot speciālu likumdošanu sievietes darba aizsardzībā. PSKP Programmā paredzēts, ka "sievietēm jādod samērā vieglāks un tai pašā laikā pietiekami atalgots darbs."² V. I. Ļeņins uzsver, ka "protams, te nav runa par to, lai sieviete būtu vienlīdzīga darba ražīguma, darba apjoma, tā ilguma ziņā, darba noteikumos utt., bet runa ir

¹ В. Л. Бильшиай. Советская демократия и равноправие женщин

² в СССР. М. Дрид. изд. 1948, стр. 40
PSKP Programmas. R., LVI, 1961., 87. lpp.

par to, lai sievieti atšķirībā no vīrieša neapspiestu viņas saimnieciskais stāvoklis. Jūs visi zināt, ka pat pilnīgas tiesiskās vienlīdzības apstākļos tomēr paliek šī faktiskā sievietes apspiestība, jo uz viņas pleciem uzkrauj visu mājsaimniecību!"¹ Šķiet, ka minētais V.I.ļeņina norādījums maz tiek ievērots mūsu praksē, vēl nepietiekoši ir sabiedriskie atvieglinājumi mātēm, kā rezultātā republikās un pilsētās ar visaugstāko sieviešu kvalifikāciju un nodarbinātību ir viszemākā dzimstība.

Nākošais svarīgais sievietes personības attīstības priekšnoteikums ir aktīva dalība sabiedriski politiskajā dzīvē. V.I.ļeņins un viņa veidotā Komunistiskā partija, pareizi novērtējot masu apzinīguma lomu vēsturiskā progresa paātrināšanā un vadīšanā, arvien masveidīgāk iesaistīja sievietes sabiedriski politiskajā darbībā. "Vēstulēs no tālienes" revolūcijas vadonis rakstīja: "Neiesaistot sievietes sabiedriskajā darbā, milicijā, politiskajā dzīvē, neizraujot sievietes no notrulinātajiem mājās un virtuves apstākļiem, nevar nodrošināt istu brīvību, nevar uzcelt pat demokrātiju, nemaz nerunājot par sociālismu. Bez sievietes piedalīšanās politiskajā dzīvē nevar runāt ne tikai par sociālismu, bet arī par pilnīgu un stabilu demokrātiju!"²

Kādā sarunā ar K.Cetkinu ļeņins atzīmēja, ka "mēs pamatoti varam lepoties, ka sieviešu revolucionāru labākā daļa atrodas mūsu partijā un Kominternē. Bet tam vēl nav izšķiroša nozīme. Miljoni sieviešu pilsētās un laukos vēl jāiesaista mūsu cīņā, jo sevišķi sabiedrības komunistiskajā pārveidošanā. Bez sieviešu dalības nevar būt istas masu kustības!"³ Jāatzīmē, ka 1920.gadā KK(b)P bija tikai 7,7% sieviešu, I Padomju Kongresā piedalījās 5 sievietes jeb 4%⁴.

1 V.I.ļeņins. Raksti, 30.sēj., 24.lpp.

2 V.I.ļeņins. Raksti, 24.sēj., 49.lpp.

3 К.Цеткин. Воспоминания о Ленине. М., Госполитиздат, 1955, стр 52/53.

4 К.Цеткин. Заветы Ленина женщинам всего мира. М., Госполитиздат, 1958, стр. 34.

Viens no galvenajiem zemās aktivitātes cēloņiem bija tas, ka tūlīt pēc revolūcijas strādnieces un zemnieces neizglītības un nekulturālības dēļ nevarēja iekļauties valsts un sabiedriskajā dzīvē. Vēl 1926. gadā 42,7% sieviešu (vecumā no 9-49 g.) bija lasīt un rakstīt pratējas, bet 1897. gadā tikai 16,6%. Vīrieši attiecīgajos gados - 71,5% un 40,3%.¹ Arī atpalikuši uzskati, aizspriedumi lika sevi manīt. To visu bija nepieciešams pārvarēt pārejas periodā uz sociālismu. Vajadzēja palīdzēt atraisīties katras sievietes aktivitātei, jo tikai tā viņas pašas varēja pilnveidoties kā personības, pārvarēt savu šauru mājas un ģimenes interešu loku. Personība veidojas saskaņā ar to, cik bagāti indivīda sabiedriskie sakari un sabiedriskās attiecības. "Indivīda patiesā garīgā bagātība ir pilnīgi atkarīga no viņa īsteno attiecību bagātības!"²

Sievietes dalība sabiedriskajā dzīvē un valsts pārvaldīšanā nepieciešama arī dzimumu sociālās vienlīdzības sasniegšanai. "Mums vajag, lai sieviete-strādiece panāktu vienlīdzību ar vīrieti-strādnieku ne tikai pēc likuma, bet arī dzīvē. Šai nolūkā vajadzīgs, lai sievietes-strādnieces arvien vairāk un vairāk piedalītos sabiedrisko uzdevumu pārvaldīšanā un valsts pārvaldīšanā!"³

Joprojām paliek spēkā uzdevums, uzlabojot sieviešu sadzīves un darba apstākļus, palielināt viņu sabiedriski politisko aktivitāti, drošāk izvirzīt vadošā un atbildīgā darbā visās dzīves nozarēs.

Trešais pamatnosacījums sociālās vienlīdzības sasniegšanā ir ģimenes demokratizācija.

Marxisms-lenīnisms, atšķirībā no buržuāziskā feminisma, uzskata, ka ir cieša sakarība starp sievietes stāvokli sabiedrībā un stāvokli ģimenē, starp sociālo un ģimenes dzīvi.

1 Социальные исследования. М., "Наука", 1970, стр. 26.

2 К.Маркс и Ф.Энгельс. Вачу идеология. Р., LVI, 1963., 39. lpp.

3 В.И.Ленин. Рахsti, 30. sēj., 388. lpp.

Ģimene jau pašā sākumā "miniatūrā slēpj sevi visus tos antagonismus, kas vēlāk plaši attīstās sabiedrībā un tās valstī".¹

Laulību un ģimenes attiecības kā vienas no sabiedrisko attiecību formām aptver kā sabiedrisko esamību (saimnieciskā, ekonomiskā ģimenes dzīve), tā arī sabiedrisko apziņu (ģimenes garīgā dzīve) ar atbilstošām tiesiskām, tikumiskām, psiholoģiskām attiecībām starp tās locekļiem.

Ģimenes dabiskais, bioloģiskais pamats ir divu pretējo dzimumu kopdzīve. Sociālais pamats - kā visai sabiedriskajai dzīvei ir sabiedrības ekonomiskā bāze. Bet tā iedarbojas netieši, caur tikumiskiem un estētiskiem uzskatiem, caur tiesībām, reliģiju u.c.²

Par to, ka vistiešākais ģimenes un sadzīves attiecību izmaiņu cēlonis ir pārmaiņas sievietes stāvoklī sabiedrībā un ka vīrieša kundzība ģimenē ir viņa ekonomiskās kundzības sekas, runāts jau sakarā ar sociālās nevienlīdzības izcelšanos. Jāapskata marksisma-ļepinisma atziņas par sievietes nevienlīdzības ģimenē un sadzīvē novēršanu.

F.Engelss paredzēja, ka "īpatnējais raksturs, kāds ir vīra kundzībai pār sievu mūsdienu ģimenē, un nepieciešamība un veids, kā nodibināt viņu abu sabiedrisko vienlīdzību, tikai tad parādīsies spilgtā dienas gaismā, kad tie juridiski būs kļuvuši pilnīgi vienlīdzīgi tiesībās".³ Tikai pēc formālās vienlīdzības pasludināšanas aktuālas kļūst faktiskās iespējas šo vienlīdzību realizēt. Un te nu atklājas sieviešu iespēju faktiskā ierobežotība, kuru rada sievietes īpašie uzdevumi ģimenē. "Sieviete, neraugoties uz visiem atbrīvojošiem likumiem, joprojām ir mājas verdzene, jo viņu žpauudz, smacē, notrulina, pazemo sīkā mājas saimniecība, piekaldama viņu virtuvei un bērnu istabai, izšķiedzama viņas

¹ F.Engelss. Ģimenes, privātipašuma un valsts izcelšanās. R., LVI, 1964., 54.lpp.

² A.Г.Харчев. Марксизм-ленинизм о браке и семье. М., "Сов.наука", 1969, стр. 37.

³ F.Engelss. Ģimenes, privātipašuma un valsts izcelšanās. R., LVI, 1946., 67.lpp.

darbu bezjēdzīgi neražīgā, sikumainā, nervus bendējošā un notrulinošā darbā." Tālāk V.I. Ļeņins uzsvēra, ka "īsta sievietes atbrīvošana, īsts komunisms sāksies tikai tur un tad, kur un kad sāksies masu cīņa... pret sīko mājsaimniecību, vai pareizāk, tās masveidīga pārveidošana par sociālistisku lielsaimniecību."¹

Prasību par ģimenes kā privātās mājsaimniecības vienības likvidāciju sociālismā izvirzīja jau Engelsons: "Privātā mājsaimniecība pārvērtīsies par sabiedrisku rūpniecību. Bērnu kopšana un audzināšana kļūs par sabiedrisku lietu."² Un tikai šo divu priekšnoteikumu realizācija kļūs par pamatu visu sieviešu iesaistīšanai sabiedriskajā darbā.

Par mājsaimniecības slodzes, kura algotā darbā strādājošai sievietei ir 2 līdz 3 reizes lielāka nekā vīrietim, samazināšanas nepieciešamību kā komunisma celtniecības uzdevumu izteikušies daudzi ievērojami marksisti: A. Bābelis, K. Cetkina, A. Lunačarskis u.c. Tikai tad, kad ģimene pārstās būt privātsaimnieciska vienība, rakstīja Cetkina, un to nomainīs ģimene kā morāla savienība, tad sieviete varēs attīstīt savu individualitāti kā līdztiesīgu vīrietim."³

Jāatzīmē, ka mūsu valsts devītās piecgades plānā paredzēti attiecīgi pasākumi minēto norādījumu īstenošanai. Paredzēts "paplašināt pusfabrikātu, koncentrātu, kulinārijas un citu izstrādājumu izlaidi un uzlabot to kvalitāti, lai jūtami samazinātu laika patēriņu ēdienu gatavošanai mājās. Ievērojami paplašināt sabiedriskās ēdināšanas uzņēmumu tīklu. Nodrošināt, lai to ražotās produkcijas izlaide pieaugtu vismaz 1,5 reizes un tiktu krietni uzlabota kvalitāte un paplašināts sortiments."⁴

Ar bērnu audzināšanu kā sabiedrisku lietu nav jāsa-
prot ģimenes pilnīga atbrīvošana no šīs funkcijas, bet gan

¹ V.I. Ļeņins. Raksti, 29. sēj., 383. lpp.

² F. Engelsons. Ģimenes, privātīpašuma un valsts izcelšanās. R., LVI, 1946., 66., 67. lpp.

³ К.Цеткин. Социализм придет к победе только вместе с женщиной-пролетаркой. М., Госполитиздат, 1960, стр. 27.

⁴ PSKP XXIV kongresa materiāli. R., "Liesma", 1971., 311-312. lpp.

sabiedrības aktīva un nozīmīga palīdzība iedzīvotāju atražošanā. Ar pēdējo saprotam ne viendzimumu, bet arī jaunās paaudzes garīgo, darba un fizisko audzināšanu, attīstītu personību veidošanu neatkarīgi no dzimumu atšķirībām. V.I.ļepins jau padomju varas rītausmā izstrādāja programmu minēto uzdevumu realizēšanai: "Iekārtot parauga iestādes, ēdnīcas, mazbērnu novietnes, kuras atbrīvotu sievieti no mājsaimniecības. Un tieši uz sievieti visvairāk gulstas visu šo iestāžu iekārtošanas darbs. Šī sieviešu darbība novedīs pie tā, ka pilnīgi pārmainīsies stīvoklis, kāds viņai bija agrākajā sabiedrībā".¹

Lai radītu apstākļus jaunās paaudzes audzināšanā, attiecīgi pasākumi paredzēti jaunās piegādes plānā: „palielināt materiālo palīdzību ģimenēm, kurām ir bērni, paplašināt atvieglojumus strādājošām sievietēm-mātēm. Paplašināt bērnu iestāžu tīklu, par 1,5 miljoniem palielināt audzēkņu skaitu pēdējās dienās skolās un grupās”.²

Komunistiskās sabiedrības celtniecības gaitā, realizējot saimniecisko un audzināšanas funkciju pakāpenisku pārvietošanu no individuālās uz sabiedrisko sfēru, nedrīkstam aizmirst, ka, tikai pārejot uz sadali pēc vajadzībām, ģimene atmiris kā ekonomisks organisms, kā saimnieciska vienība un paliks galvenais – garīgi tikumiska un sociālās iespējas vienlīdzīgu laulāto savienība.

Beidzot īsumā jāapskata atpalikušu uzskatu par sievietes lomu un vietu sabiedrībā pārvarēšana, kas arī ir viens no sociālās vienlīdzības nosacījumiem.

Priekšstati par sievieti gadsimtos izveidojušies kā par būtni, kuru negatīvi raksturo nevarība, nesaprātīgums, stingras gribas un attīstīta intelekta trūkums. Pats zemākais vīrietis visos laikos ir atļāvies savu sievu un vispār

¹ V.I.ļepins. Raksti, 30.sēj., 25.lpp.

² PSKP XXIV kongresa materiāli.R., "Liesma", 1971., 3II.lpp.

sievieti uzskatīt par garīgi un fiziski zemāku radījumu. Empīriskie uzskati daļēji balstījās uz sievietes sociālā stāvokļa dziļāku neizpratni, uz cēloņu un sekū mijiedarbības sajaukšanu. Sekas - sievietes zemāko stāvokli sabiedrībā uzskatīja par cēloni viņas nevienlīdzībai un nevis otrādi. Sievietes diskrimināciju šķietami zinātniski pamatoja dažādas filozofiskas mācības un svētīja reliģija. Piemēram, sieviešu jautājuma bioloģiskās teorijas aizstāvis O.Konts popularizēja domu, ka, tā kā sieviete fiziski un garīgi atpaliek no vīrieša, tad saskaņā ar pašas dabas likumu viņa derīga tikai mājāsaimniecībā. Šopenhauers ar pārākuma sajūtu secina: "Sieviete nav aicināta uz lieliem darbiem. Viņa ir kaut kas viduvējs starp bērnu un vīrieti, kas vienīgi ir istais cilvēks!"¹ Šāda rakstura atziņas, izteiktas patīkamā aforismu formā, dziļi iesakņojās ikdienas morālē, ne tikai vīriešu, bet arī pašu sieviešu apziņā. Nievājošu un pazemojošu attieksmi pret sievieti aktīvi uzturēja arī reliģija, jo sevišķi musulmānisms.

Jāpiekrit A.Bēbelim, ka "nebrīvais stāvoklis nenolie dzami atstāja sliktu, demoralizējošu iespaidu, un par sieviešu vairākuma personības harmonisku attīstību nevarēja būt ne runas. Būtībā sociālais stāvoklis sievietes gadsimtu gaitā padarījis par to, kas viņas tagad ir, jo vīriešu lielākā daļa nav sievietēs redzējusi neko citu kā vienīgi līdzekli dzīves ērtībām"²

V.I. Leņins uzsvēra, ka "vajadzēs ilgu laiku un nemīti gu atmaskojošu cīņu pret vīriešu galvās iesīkstājušiem uzskatiem par sievieti, tās spējām un sabiedrisko lomu, kas izpaužas gala rezultātā kā sievietes un tās darba nepietiekams novērtējums. Diezvēl vēl par daudziem biedriem var teikt - "paskrāpējiet komunistu un jūs atradīsiet filistru". Protams, skrāpēt vajag jūtīgu vietu - viņa psihi attiecībā pret sievieti"³ Dižais proletariāta vadonis neizvairījās

¹ A.Bēbelis. Sieviete un sociālisms. R., 1912., 121.lpp.

² Turpat, 122.lpp.

³ К.Цеткин. Воспоминание о Ленине. М., Госполитиздат, 1955, стр. 57.

līdzās citiem ļoti svarīgiem sociālisma celtniecības uzdevumiem skaudri un atklāti izvirzīt uzdevumus sievietes sociālās vienlīdzības realizēšanai. Viņš aicināja izmantot visas partijas propagandas un audzināšanas darba formas no pagātnes mantoto uzskatu par sievietes monopoltiesībām mājaisaimniecībā un bērnu audzināšanā pārvarēšanu, kur "vīriešu īpašās tiesības turpina eksistēt slēptā veidā"¹ arī pēc formālās vienlīdzības pasludināšanas. "Ļoti nedaudzi no vīriem, pat proletārieši", sarunā ar K.Četkinu teicis Ļeņins, "domā par to, cik stipri viņi var atvieglot sievas darbus un rūpes un pavisam tos novērst, ja vien gribētu palīdzēt "sieviešu darbos". Bet nē - jo tas taču pret "vīra tiesībām un pašcieņu". Viņš prasa, lai viņam būtu atpūta un komforts. Bet sievietes mājas dzīve ir sevī upurēšana ik dienas tūkstošiem nožēlojamu sīkumu"² Mināto iemeslu dēļ Ļeņins uzskatīja par nepieciešamu audzināšanas un izskaidrošanas darbu arī vīriešu vidū.

Ne mazāk grūti pārvarami bija arī pašu sieviešu aizspriedumi, psiholoģiskā barjera sevī atbrīvošana. Pašapziņa un pašcieņa ir visai svarīgs moments sevī atbrīvošanā, jo nevienu nevar tikai ārēji atbrīvot, ja viņš nav atbrīvojies no pagātnes sloga iekšēji, ja nespēj pieņemt un izmantot savu jauno stāvokli. Tā kā personību un pašcieņu kā tās pazīmi veido gala rezultātā sociālā vide, tad vides socialistisko pārveidojumu gaitā veidojas arī sievietes personības kvalitatīvi jaunas iezīmes.

Šeit apskatītās ar sievietes personības attīstību saistītās problēmas nav socialisma radītas, bet līdzīgi daudzām citām sociālām pretrunām ir mantojums no iepriekšējām sabiedriskajām formācijām. Tagad tās jāatrisina komunistiskās sabiedrības celtniecības gaitā. Darbības programmu pamatos ir paredzējuši marksisma-ļeņinisma klasiķi. Tālāk to pilnveido

¹ К.Четкин. Воспоминание о Ленине. М., Госполитиздат, 1955, стр. 57.

² Turpat, 57.lpp.

socialisma prakse. PSKP Programmā paredzēts, ka "pilnīgi jānovērš viss, kas vēl palicis pārij no sievietes nevienlīdzīgā stāvokļa sadzīvē, jārada visi sociālie un sadzīves apstākļi, lai mātes laimi varētu savienot ar sievietēšu vēl jo aktīvāku un radošu piedalīšanos sabiedriskajā ražošanas darbā un sabiedriskajā darbībā, zinātnes un mākslas laukā."¹

Zinātniskais komunisms māca, ka visu sabiedrības locekļu vispusīgai attīstībai nepieciešamie materiālie nosacījumi tiks radīti tikai ar komunisma materiāli tehniskās bāzes uzcelšanu.² Pilnīga abu dzimumu sociālā vienlīdzība kļūs iespējama tikai komunistiskajā sabiedrībā, "jo īstenībā katrā sabiedriski ekonomiskajā formācijā cilvēki atbrīvoja sevi tiktāl, kā to viņiem diktēja un ļāva nevis viņu cilvēka ideāls, bet gan pastāvošie ražošanas spēki!"³

Rakstā īsumā apskatīts tas jaunais, ko sievietēšu jautājuma risinājumā devis marksisms-lenīnisms, un sievietes kā personības līdzvērtīgas attīstības pamatnosacījumi. Kā konkrēti tie tika realizēti socialisma celtniecības praksē, kādas jaunas problēmas radīja dzīve un kādi jauni uzdevumi izvirzās pašreizējā posmā - tas viss ir temats turpmākiem pētījumiem par sievietes personības attīstību socialismā.

X X X

А.Юрциня. Марксизм-ленинизм об условиях развития личности женщины.

В статье рассмотрено в свете марксистско-ленинских идей пока сохранившиеся при социализме социальное неравенство мужчины и женщины, а также одно из последствий этого неравенства - неравные условия в развитии личности мужчины и женщины.

¹ PSKP Programma. R., LVI, 1961., 87.lpp.

² Основы научного коммунизма. М., 1969, стр. 506.

³ К.Маркс и Ф.Энгельс. Вācu ideologija. R., LVI, 1963., 66.lpp.

В статье подчеркнуто, что главным фактором в развитии личности как мужчины, так и женщины, являются социальные, а не биологические условия. В понятии равенства между полами подчеркнуто социальное, а не биологическое положение в обществе.

Показано историческое возникновение социального неравенства между полами одновременно с возникновением частной собственности.

В статье систематизированы главные условия, выработанные марксизмом - ленинизмом для равного развития личности женщины. Этими условиями являются: политическое, правовое и экономическое равноправие; реальные возможности участвовать в общественном труде; активное участие в общественно-политической жизни; демократизация семейных и бытовых отношений; предотвращение отсталых взглядов о роли женщины в обществе и семье.

Кратко освещен ход осуществления этих условий в ходе строительства социализма в нашей стране, показаны еще не решенные вопросы и вопросы, вновь возникшие на данном этапе общественного развития: постепенное сокращение рождаемости, нестабильность семьи, а также указаны мероприятия, намеченные XXIV съездом КПСС в целях дальнейшего улучшения условий развития личности женщин.

S A T U R S

I e v a d s	2
ШВЕЦОВА Э.В. О некоторых вопросах совершенствования работы по коммунистическому воспитанию учащихся средних специальных учебных заведений.....	3 - 26
MARKVARTE V. Republikas kultūrizglītības iestādes kā partijas politikas īstenošanas darba lauku komunistiskajā... audzināšanā (1959. - 1965.).....	27 - 54
JURCIŅA A. Marksisms - lēnisms par sievietes personības attīstības nosacījumiem.....	55 - 80

Ученые записки, том 155
НЕКОТОРЫЕ ВОПРОСЫ КОММУНИСТИЧЕСКОГО ВОСПИТАНИЯ
(на русском и латышском языках)

Редактор А. Страутинь
Технический редактор Г. Гринвалде
Корректор Г. Гринвалде

Редакционно-издательский отдел ЛГУ им. Петра Стучки
Рига 1972

Подписано к печати 03.02 1972 ЯТ 22025 Зак. № 104.
Ф/б. 60x84/16. Газетная. Физ. п. л. 5,3. Уч.-и. л. 3,8
Тираж 300 экз. Цена 23 коп.

Отпечатано на ротационных машинах, Рига-50, ул. Вейденбаума, 5
Латвийский государственный университет им. П. Стучки

32.385

Handwritten signature
Maksā 23 kap.

44 / 1195

LATVIJAS UNIVERSITĀTES BIBLIOTĒKA

0508043667

Zin. raksti (P.Stučkas LVU), 1972., 155. sēj., 1-81.